

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**Факультет педагогіки і психології
Кафедра педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ПАРТНЕРСТВО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї У
ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Здобувача вищої освіти освітньо
Освітнього ступення «магістр»

Пахомової Ольги Петрівни

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

кандидат біологічних наук, доцент

Чайковська Ганна Богданівна

РЕЦЕНЗЕНТ:

Директор Тернопільського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) № 21

Тернопільської міської ради

Блаженко Людмила Василівна

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ	8
1.1. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї як педагогічна проблема	8
1.2. Психолого-педагогічні умови ефективного партнерства в освітньому процесі закладу дошкільної освіти	15
1.3. Роль партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні екологічної компетентності дошкільників.....	25
<i>Висновки до першого розділу</i>	34
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	35
2.1. Визначення рівня сформованості екологічної компетентності у старших дошкільників (констатувальний етап).....	35
2.2. Розробка та реалізація програми партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі екологічного виховання.....	42
2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи та оцінка її ефективності.....	50
<i>Висновки до другого розділу</i>	56
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	68

ВСТУП

Сучасний світ зіткнувся з масштабними екологічними викликами, що потребують кардинальних змін у ставленні людини до природи. У зв'язку з цим перед дошкільною освітою постає важливе завдання – формування у дітей свідомого, відповідального ставлення до довкілля ще з раннього віку. Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, одним із ключових результатів виховання має бути становлення екологічної компетентності дитини як основи її майбутньої діяльності в гармонії з природою [5]. Це зумовлює потребу у пошуку ефективних шляхів і засобів виховання екологічно відповідальної особистості вже на етапі дошкільного дитинства.

Одним із найважливіших чинників, що забезпечують результативність цього процесу, є партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та родиною. Адже саме в родинному колі формуються первинні ціннісні орієнтири, а педагогічна підтримка з боку закладу дошкільної освіти сприяє їх цілеспрямованому розвитку. Партнерство як рівноправна співпраця батьків і педагогів, що ґрунтується на взаємній повазі, відкритості, підтримці та спільній відповідальності, є необхідною умовою для формування цілісного підходу до екологічного виховання дитини.

Проблема формування екологічної компетентності дошкільників через взаємодію з родиною була предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, питання екологічного виховання розглядалися у працях Т. Белкової, Л. Артемової, О. Веракси, В. Пікулік, Н. Гавриш, Н. Кураченко, які акцентували увагу на важливості екологічної просвіти та створення предметно-розвивального середовища. Роль родинного виховання в екологічній соціалізації дитини досліджували Т. Лещенко, І. Богданова, Л. Шульга, підкреслюючи необхідність активного залучення батьків до освітнього процесу. Ідеї педагогічного партнерства висвітлювали у своїх роботах І. Зверєва, Н. Гузеєва, О. Сухомлинська, які розкривали сутність співпраці педагогів і батьків як цілісної системи.

Попри наявні теоретичні й методичні напрацювання, питання практичної реалізації ефективного партнерства закладу дошкільної освіти та

сім'ї у контексті формування екологічної компетентності старших дошкільників залишається актуальним. Це пов'язано з потребою створення нових, інноваційних підходів до співпраці педагогів і батьків, які відповідатимуть викликам часу, забезпечуватимуть сталість екологічного виховання та ґрунтуватимуться на активному залученні родин до екологічно-освітніх ініціатив.

Актуальність обраної теми зумовлена також необхідністю гармонізації впливу сім'ї та закладу освіти на формування екологічно свідомої поведінки дитини, що можливо лише за умов цілеспрямованої, скоординованої взаємодії. Саме тому дана магістерська робота присвячена теоретичному обґрунтуванню та практичній реалізації моделі партнерства між ЗДО та сім'єю у формуванні екологічної компетентності старших дошкільників.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов партнерства закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження – процес екологічного виховання дітей у закладі дошкільної освіти.

Предмет дослідження – педагогічні умови партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні екологічної компетентності старших дошкільників.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати стан наукової розробки проблеми партнерської взаємодії ЗДО і сім'ї у формуванні екологічної компетентності дошкільників у психолого-педагогічній літературі.

2. З'ясувати сутність поняття «екологічна компетентність» та виявити особливості її формування в старшому дошкільному віці.

3. Окреслити роль сім'ї у процесі екологічного виховання дитини та визначити ефективні форми і методи партнерства педагогів і батьків.

4. Розробити та реалізувати програму партнерської взаємодії ЗДО та

сім'ї щодо формування екологічної компетентності старших дошкільників.

5. Провести педагогічний експеримент і проаналізувати його результати з метою оцінки ефективності впроваджених педагогічних умов.

Гіпотеза дослідження полягає в припущенні, що формування екологічної компетентності старших дошкільників буде ефективнішим за умови налагодження цілеспрямованого партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю, яке реалізується через узгодженість виховних впливів родини та педагогів, залучення батьків до спільної еколого-просвітницької діяльності, створення сприятливих психолого-педагогічних умов для активної взаємодії у процесі формування екологічно доцільної поведінки дитини.

Методи дослідження були підібрані відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження й охоплювали комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів.

1. Теоретичні методи:

– аналіз наукової літератури з педагогіки, психології, екологічної освіти, а також нормативно-правових документів у сфері дошкільної освіти. Це дозволило узагальнити наукові підходи до проблеми партнерства між ЗДО та сім'єю, з'ясувати сучасне бачення поняття «екологічна компетентність» і визначити його структуру;

– синтез та узагальнення отриманої інформації, що дало змогу виділити основні підходи до організації партнерської взаємодії та визначити психолого-педагогічні умови її ефективності;

– класифікація та систематизація наукових підходів щодо виховання екологічної культури дітей, формування їх компетентностей, а також щодо форм і методів взаємодії з батьками.

2. Емпіричні методи:

– спостереження за поведінкою дітей під час організованої і самостійної діяльності в природному середовищі, у взаємодії з дорослими та однолітками. Спостереження дозволило виявити реальний рівень

сформованості екологічної компетентності на різних етапах дослідження;

- опитування батьків і педагогів (через анкетування, бесіди, інтерв'ю), щоб з'ясувати їхнє розуміння сутності екологічного виховання, рівень залученості до освітнього процесу, готовність до партнерської взаємодії, бачення форм співпраці;

- педагогічний експеримент, який включав констатувальний, формувальний та контрольний етапи. У ході експерименту проводилося діагностування рівня екологічної компетентності дітей, реалізація авторської програми взаємодії з родинами та повторне оцінювання результатів;

- діагностичні методики, адаптовані до вікових особливостей дошкільників, для оцінювання рівня сформованості таких компонентів екологічної компетентності, як пізнавальний (знання про природу), емоційно-ціннісний (ставлення до природи) та поведінковий (екологічно доцільні дії).

3. Статистичні методи:

- кількісний та якісний аналіз результатів експериментального дослідження, які дозволили встановити динаміку змін у рівні екологічної компетентності старших дошкільників до і після впровадження програми;

- методи математичної обробки результатів (зокрема, обчислення відсотків, порівняльний аналіз даних), що дали змогу об'єктивно оцінити ефективність розроблених педагогічних умов.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про сутність партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та родиною як важливої умови формування екологічної компетентності у старших дошкільників. Уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження, зокрема поняття «екологічна компетентність», «партнерство», «педагогічна взаємодія», окреслено структуру екологічної компетентності в дошкільному віці та визначено психолого-педагогічні умови її ефективного формування в освітньому процесі. Внесок роботи полягає у розробці концептуальної моделі партнерської взаємодії як механізму екологічного виховання дітей у родинно-дошкільному середовищі.

Практичне значення дослідження полягає у розробці, апробації та впровадженні педагогічної програми взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами, спрямованої на формування екологічної компетентності старших дошкільників. Запропоновані зміст, форми, методи й засоби роботи можуть бути використані педагогами у практиці ЗДО, а також у системі підвищення кваліфікації вихователів, методистів і керівників. Матеріали дослідження можуть стати основою для подальших наукових розвідок з питань партнерства у сфері дошкільної освіти, екологічного виховання, роботи з батьками, а також використовуватись у просвітницькій діяльності серед родин.

Експериментальне дослідження здійснювалося на базі Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 21 Тернопільської міської ради. У дослідженні брали участь 46 дітей старшого дошкільного віку, їхні батьки, а також педагогічні працівники цього закладу. Вибір закладу був обумовлений наявністю кваліфікованого педагогічного колективу, підтримкою адміністрації та позитивним досвідом співпраці з родинами вихованців.

Результати дослідження були апробовані в процесі науково-методичної роботи та висвітлені у публікації:

Пахомова О. Партнерство закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні екологічної компетентності старших дошкільників. *Магістерський вісник ТНПУ*. 2025. № 46. С. 12–16.

Структура роботи: Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 73 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПАРТНЕРСТВА ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1. Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї як педагогічна проблема

У сучасних умовах оновлення змісту дошкільної освіти зростає роль взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, зокрема між педагогами та батьками. Одним із ключових чинників забезпечення якісного виховання та навчання дітей є налагодження ефективного партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Цей тип взаємодії ґрунтується на принципах рівноправності, взаємної поваги, відповідальності, довіри, відкритості та спільного спрямування зусиль на благо дитини.

У наукових джерелах поняття «взаємодія» розкривається по-різному, що свідчить про його багатовимірність і складність тлумачення. У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» цей термін тлумачиться як взаємозв'язок між об'єктами в процесі дії, а також як узгоджена діяльність між сторонами, яка передбачає обопільний вплив, що може змінювати стан або поведінку учасників взаємодії. У педагогічному контексті взаємодія розуміється як структурно складна, організована соціальна система, в якій суб'єкти (вихователь, дитина, батьки) беруть участь у спільному процесі розвитку та функціонування. Її сутність полягає в тісному діалектичному зв'язку між компонентами, що обумовлює взаємні зміни та формування нових форм співіснування та співпраці [3, с. 130].

У психолого-педагогічній літературі представлена класифікація типів взаємодії, кожен з яких має як позитивні, так і негативні риси. Зокрема, науковці виокремлюють такі форми: співпраця, яка виявляється у високому рівні розвитку взаєморозуміння і діяльності між сторонами; діалог – як взаємна рівноправна комунікація, що базується на повазі; опіка – турботливе ставлення одного учасника до іншого; придушення – форма домінування і підкорення, яка супроводжується директивністю та відсутністю зворотного

зв'язку; конфлікт – як результат зіткнення несумісних інтересів і цілей; індиферентність – байдужість і відсутність зацікавленості у співпраці; конфронтація – активне протиставлення, при якому втрачається можливість взаємодії через непримиренність позицій [17].

У цьому контексті співпраця між педагогом і батьками розглядається як форма позитивної взаємодії, яка передбачає добровільне і погоджене партнерство задля досягнення спільних виховних та освітніх цілей у межах закладу дошкільної освіти. Така взаємодія має конкретні прояви, серед яких Ю. Волинець та Н. Стаднік виокремлюють активний інтерес батьків до життя і діяльності дошкільного закладу; підвищення їхньої участі не тільки в комунікації з педагогами, а й у практичній допомозі, організації спільних заходів; позитивне ставлення до педагогічних ініціатив, спрямованих на підвищення їх освітнього рівня; формування довірливих, конструктивних стосунків між родиною та освітнім закладом; зниження конфліктності у взаєминах; підвищення відповідальності і солідарності в досягненні спільної мети [14].

На думку М. Чернявської, для ефективного розвитку такої взаємодії необхідно створити умови, за яких між педагогом і батьками встановлюються суб'єкт-суб'єктні стосунки, що передбачають партнерство як форму співпраці. Важливою умовою є формування позитивної установки на спільну діяльність, яка включає колективне планування, аналіз результатів, усвідомлення завдань, внеску кожного і спільної відповідальності за їх реалізацію [48].

У цьому контексті доцільно звернутися до поняття «партнерство». Сучасне розуміння цього терміна зосереджене на встановленні відносин рівноправних сторін, які об'єднані спільними поглядами щодо певних питань та діють на основі співробітництва, водночас зберігаючи автономність і самостійність у своїх основних функціях. В. Кушнір визначає партнерство як вид взаємозв'язків, що базуються на принципах взаємної відповідальності, лояльності, підтримки та рівності, які сприяють досягненню узгоджених

цілей [28]. Педагогічна наука також акцентує увагу на тому, що справжнє партнерство передбачає щире бажання співпрацювати, без тиску, примусу чи директивності, а навпаки – у атмосфері доброзичливості, відкритості та взаємної поваги.

Партнерська взаємодія в системі «педагог – батьки» розглядається не лише як форма комунікації, а як педагогічне явище, що потребує спеціального наукового осмислення, організації й вдосконалення. У науковій літературі це поняття розкривають як процес співдії, який передбачає активне залучення батьків до освітнього процесу, підтримку ініціатив, спільне планування та реалізацію виховних і навчальних завдань.

Проблему взаємодії дошкільного закладу та сім'ї досліджували такі вітчизняні й зарубіжні науковці, як О. Кононко, Н. Гавриш, В. Сухомлинський, А. Богуш, Л. Артемова, О. Дубасенюк, М. Єфіменко, Г. Беленка, а також зарубіжні вчені М. Епштейн, Л. Кац, Д. Комер. Зокрема, В. Сухомлинський підкреслював необхідність духовної єдності школи (чи дитячого садка) і сім'ї, вважаючи батьків не сторонніми спостерігачами, а активними учасниками процесу виховання. А. Богуш розглядала партнерство як провідну умову формування гармонійної особистості дитини, наголошуючи на необхідності педагогічної освіти батьків [9].

На сьогодні партнерство розуміється як процес спільної діяльності батьків і педагогів, спрямований на реалізацію освітніх цілей, врахування індивідуальних особливостей кожної дитини, створення безпечного, комфортного та розвивального середовища. Воно відрізняється від традиційних форм співпраці, у яких педагог виступає домінуючою фігурою. У партнерських взаєминах відбувається зрушення до діалогу, спільного прийняття рішень, розподілу відповідальності за результати виховання.

Педагогічна проблема полягає в тому, що на практиці така взаємодія часто носить формальний характер або обмежується лише інформаційними повідомленнями. Батьки не завжди мають змогу або бажання долучатися до освітнього процесу, а педагоги – необхідні знання та навички для організації

справжнього партнерства. Це зумовлює потребу в цілеспрямованому науковому обґрунтуванні та впровадженні ефективних форм і методів партнерської взаємодії.

Взаємодія між батьками та освітніми установами, за визначенням В. Афтаназіва, є процесом активної та цілеспрямованої діяльності, що передбачає попереднє узгодження цілей, методів і форм освітнього процесу, а також аспектів сімейного виховання. [2, с. 116]

Дослідження Н. Лисенко висвітлює педагогічну взаємодію як спеціально організовану систему впливу, зв'язків, взаємовідносин та узгоджених дій і контактів, метою яких є активізація спільної діяльності педагогів і батьків у процесі виховання дітей, а також створення сприятливих умов для їх особистісного розвитку, зростання та організації активної життєдіяльності. [29]

Дослідження Ю. Нікітської підкреслює, що виховання дітей у закладі дошкільної освіти і вдома є нерозривним процесом, орієнтованим для досягнення єдиної мети. Воно ґрунтується не лише на спільних зусиллях закладу освіти і сім'ї у вихованні дітей, а й на педагогічному співробітництві в цьому процесі, що забезпечує єдину взаємодію у взаємозалежних видах діяльності. [36]

За результатами аналізу Базового комплексу дошкільної освіти (БКДО), виокремлено основну мету, яка полягає у взаємодії вихователів з батьками: активна участь батьків у громадській діяльності ЗДО, а також встановлення міцного контакту між педагогами та батьками, що слугує ресурсом для надання постійної допомоги в розв'язанні проблемних питань, пов'язаних з вихованням дітей [3].

Протягом останніх десятиліть значно зросла роль батьків, а також їх відповідальність за фізичний, психічний, соціокультурний та економічний розвиток дітей, що стало результатом впливу науково-технічного прогресу та нових вимог до родинних навичок і здібностей. У цьому контексті освітяни повинні активно підтримувати освітню місію сім'ї, зокрема в аспекті

навчання впродовж життя.

Згідно з дослідженням Т. Поніманської, заклад дошкільної освіти є багатовимірним простором, що має на меті формування цілісної освітньої макросистеми, де кожен учасник педагогічної взаємодії є важливою складовою цього процесу. [42]

За останні роки було розроблено нові форми співпраці, що сприяють досягненню позитивного батьківства, спрямованого на розвиток компетентності батьків та їхнього особистісного зростання. У деяких ЗДО було реалізовано фрагментарні ініціативи, спрямовані на впровадження батьківської освіти. Основною метою батьківської освіти є визнання важливості ролі батьків у підтримці зростання і розвитку дітей та заохочення батьків до вдосконалення своїх знань, поглядів і практик у вихованні та навчанні дітей відповідно до сучасних педагогічних рекомендацій [50].

Н. Горбенко, аналізуючи сучасний стан взаємодії батьків і вихователів, зазначає, що більшість батьків не готові до активної реалізації таких програм. Це часто зумовлено недостатнім рівнем освітніх навичок, культури та компетенцій самих батьків [17]. Оскільки сприйняття батьківської освіти набуває авторитарного характеру у контексті освітніх закладів, виникає потреба в активній співпраці та взаємодії між педагогами і батьками.

На думку О. Гришко, процес взаємодії є відображенням впливу об'єктів, їх взаємозумовленості та процесу, в якому один об'єкт породжує інший [18]. Характеристика терміну «взаємодія» визначає її як певний вид діяльності, що ґрунтується на існуванні причинно-наслідкового зв'язку. Поняття управління взаємодією між батьками та дошкільним навчальним закладом уточнюється через визначення різних аспектів цієї взаємодії.

Як зазначає О. Шадюк [50], підтримка батьків є невід'ємною частиною політики підтримки сім'ї, яка ґрунтується на переконанні, що зміна ставлень, поведінки та переконань батьків згодом призведе до відповідних змін у поведінці дітей. Компетентність батьків має базуватися на повазі до існуючих освітніх і сімейних моделей, без нав'язування ідеальних. Важливим

є заохочення батьків до аналізу і розуміння цих моделей, а в окремих випадках – пропонування вихователем модифікацій, що відповідають потребам конкретної дитини та родини

Управління взаємодією між батьками та закладом дошкільної освіти можна трактувати як організований процес, у якому взаємно впливають один на одного різні суб'єкти. М. Біланич та О. Бокотей виокремлюють та детально описують взаємодію сім'ї і ЗДО як спільну діяльність, в якій визначені узгоджені цілі, методи та форми взаємодії [8]. Основою цієї взаємодії є створення оптимальних умов для самореалізації дитини, розвитку її мотивації, соціальної адаптації, особистісного становлення, а також збереження психічного і фізичного здоров'я.

Діяльність керівника закладу дошкільної освіти безперервно здійснюється в межах колективної взаємодії, що включає прямі контакти з педагогічним персоналом. Цей процес можна ефективно реалізувати через забезпечення балансу між усіма компонентами управління, що сприяє досягненню раціональності та ефективності взаємодії між людьми, інформацією та технічними засобами.

Аналізуючи фактори, що сприяють впровадженню інновацій в освіту, зокрема в контексті батьківсько-педагогічної взаємодії, В. Кушнір [28] виокремлює такі аспекти:

- ✓ зміни у навколишньому середовищі, зокрема трансформація змісту дошкільної освіти в процесі соціальних змін;
- ✓ впровадження нових педагогічних технологій;
- ✓ суб'єкти змін, серед яких професійні організації, громадські та приватні структури, що здійснюють управління змінами;
- ✓ стратегії змін, включаючи законодавчі ініціативи, співпрацю, конкуренцію та колективні дії.

На інституційному рівні, на думку автора, важливими є розробка стратегічних напрямків розвитку, сприйняття змін, зокрема негативне ставлення до фінансування дошкільної освіти та необхідність коригування

освітніх програм, імплементація, що охоплює практичну реалізацію обраних рішень та стратегій [28, с. 47].

На рівні конкретного закладу дошкільної освіти, у свою чергу, ключовими чинниками виступають внутрішній робочий клімат у педагогічному колективі та активність педагогів у впровадженні інноваційних підходів до навчання, виховання та оцінювання. Ці аспекти визначають готовність колективу до змін і здатність адаптуватися до нових викликів освітнього процесу.

На рівні окремої групи також виокремлюються специфічні фактори, які безпосередньо впливають на якість реалізації змін. До них належать загальне ставлення до нововведень, що може коливатись від активного сприяння до вираженого опору з боку педагогів, рівень їхньої мотивації та задоволеності професійною діяльністю, а також домінуючі риси організаційної культури, які формують повсякденне освітнє середовище та впливають на взаємодію між усіма учасниками освітнього процесу [28, с. 48].

Інновації в освітньому середовищі мають безпосередній і вагомий вплив на процес взаємодії між батьками та педагогами, при цьому освітнє середовище формується насамперед через взаємодію дітей і педагогів, що характеризується певною динамікою відносин, яка розвивається.

Для досягнення сталих результатів будь-яка інновація вимагає створення сприятливого середовища, яке ґрунтується на позитивних взаєминах, таких як співпраця, довіра та взаємна підтримка серед усіх учасників освітнього процесу. Це середовище визначає форму та ефективність освітнього простору.

У цьому контексті партнерство між освітніми установами та батьками набуває особливого значення, оскільки воно допомагає подолати розрив між сімейним та педагогічним середовищем, особливо коли цей розрив є суттєвим. Така взаємодія сприяє зменшенню дитячих конфліктів, забезпечує гармонійний розвиток особистості дошкільника та полегшує процес адаптації дитини між двома середовищами.

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що ефективна співпраця між закладом дошкільної освіти та родиною ґрунтується на принципах партнерства, довіри, взаєморозуміння та підтримки. Такі стосунки створюють умови для повноцінного розвитку дитини, реалізації її потенціалу та формування гармонійної особистості. Зміцнення партнерської взаємодії вимагає систематичної роботи, спільного планування, обміну досвідом і відкритого діалогу між усіма учасниками освітнього процесу.

1.2. Психолого-педагогічні умови ефективного партнерства в освітньому процесі закладу дошкільної освіти

Сучасні педагоги та батьки визнають важливість взаємодії в процесі виховання дітей. Однак на практиці часто спостерігається обмежена або навіть відсутня підтримка з боку батьків у взаємодії з педагогами.

Основними причинами такої обмеженої взаємодії, на думку С. Лозинської та Н. Калагурки є збереження парціальних відносин з родинами, що не дозволяє досягти глибшої співпраці; відсутність новітніх підходів до організації взаємодії між батьками і педагогами; недостатнє розуміння важливості взаємозв'язку між розвитком сім'ї та дитини; низький рівень комунікації під час роботи з батьками; відсутність бажання або необхідності набувати нових знань та навичок для організації спільної діяльності з родинами [30].

На рівні сім'ї причинами обмеженої взаємодії можуть бути небажання стороннього втручання у виховання дитини; сприйняття закладу освіти як виключно обслуговуючого інституту; відсутність досвіду взаємодії з педагогами.

Вирішення цих проблем можливе через активний розвиток партнерської взаємодії між усіма учасниками процесу. Як зазначає Н. Некипіла [35] встановлення ефективних відносин з батьками має ґрунтуватися на врахуванні специфічних обставин та умов виховання в

кожній родині. Важливим є також врахування цінностей, орієнтирів та виховних стратегій батьків, а також підходів педагогів до взаємодії з родинами.

У сучасних умовах необхідно досягти узгоджених поглядів між батьками та педагогами, сприяти гуманізації взаємодії та орієнтуватися на розвиток не лише професійних, а й особистісних якостей всіх учасників освітнього процесу. Для цього важливо застосувати такі засоби:

- ✓ ознайомлення членів родини з ефективними методами формування у дітей різних форм активності;
- ✓ підкреслення важливості ролі матері та батька у вихованні дітей різних статей;
- ✓ формування готовності батьків до розмов із дітьми на різноманітні теми (наприклад, народження, любов, сенс життя, довіра, правда);
- ✓ надання підтримки родинам у формуванні у дітей почуття впевненості в собі;
- ✓ переорієнтування батьків із дорослої на дитячу модель сприйняття світу дитини в сім'ї.

Співпраця з родиною передбачає врахування сучасних тенденцій у взаємодії між батьками та дітьми, зокрема їхніх підходів, цінностей, особистісних характеристик, а також впливу сімейного середовища на процес формування особистості дитини. Основою цієї роботи є вивчення сімейних традицій, спрямованість на індивідуальні та міжособистісні зміни, поліпшення виховної ролі родини та її функції як першого соціалізаційного етапу дитини, а також активне залучення родини до соціального життя.

Згідно з сучасними дослідженням [46], взаємодія між закладом дошкільної освіти та родиною забезпечує виконання низки важливих функцій, серед яких:

- ✓ прогностична, що передбачає планування та прогнозування розвитку дитини;
- ✓ комунікативна, що забезпечує обмін інформацією між усіма

учасниками освітнього процесу;

- ✓ організаційна, що включає організацію спільної діяльності педагогів і батьків;
- ✓ контрольна, що спрямована на моніторинг і контроль за виконанням домовленостей;
- ✓ корекційна, що передбачає виправлення можливих відхилень у вихованні та розвитку дитини;
- ✓ інформативна, яка забезпечує батьків необхідною інформацією щодо навчально-виховного процесу;
- ✓ виховна, що сприяє формуванню у батьків розуміння їхньої виховної ролі;
- ✓ контролююча, що передбачає залучення батьків до контролю за поведінкою дитини, її розвитком, а також забезпечення психолого-педагогічної просвіти та їхньої участі в спільній діяльності з дітьми.

Основними принципами партнерської взаємодії між педагогами та родинами є:

- ✓ добровільність, що означає вільний вибір форм і ступеня залученості до взаємодії, коли батьки свідомо обирають методи та ступінь участі у процесі виховання;
- ✓ довготривалість, що забезпечує стійкість і системність взаємодії впродовж тривалого часу;
- ✓ взаємна відповідальність, яка передбачає активне і відповідальне включення обох сторін у процес виховання та розвитку дитини.

Науковиця Л. Ющенко зазначає, що найпоширенішими формами взаємодії між закладом дошкільної освіти та сім'єю є інформаційно-консультативна та різнорівнева моделі. Це означає, що існують різні способи співпраці, які можуть змінюватись й підлаштовуватись залежно від потреб і можливостей як педагогів, так і батьків.

Формування особистості дитини є складним і багатограним процесом, який тісно пов'язаний із її взаємодією з дорослими та однолітками. Його

успішність багато в чому залежить від соціального оточення, у якому зростає дитина, зокрема від соціальної ситуації розвитку та характеру взаємин з іншими людьми.

Вихователі мають виявляти зацікавленість у допомозі батькам щодо організації та змісту виховання дітей, прагнути передати свої знання та вміння щодо виховного впливу та встановлення необхідних взаємовідносин між закладом дошкільної освіти і батьками.

Актуальність впровадження ефективних методів партнерської взаємодії з батьками підкреслюється концепцією Базового компонента дошкільної освіти. Спільне створення позитивної емоційної атмосфери довкола дитини сприяє стабілізації сімейних стосунків на користь розвитку дітей [3].

Ключовою метою закладе дошкільної освіти є впровадження практик партнерської взаємодії між вихователями та батьками. Це включає створення умов для цілісного розвитку дітей, враховуючи їхні інтелектуальні, фізичні та творчі здібності в процесі виховання, навчання і соціалізації.

Зокрема, взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю може реалізовуватися через такі напрямки:

- надання необхідної інформаційно-просвітницької інформації та створення простору для активної участі родин у вихованні;
- збільшення інтересу з боку вихователів до умов та специфіки виховання в сім'ї, що дозволяє врахувати особливості кожної дитини;
- інтеграція родинного виховання в суспільне життя, що сприяє розвитку дитини як частини більшої соціальної спільноти;
- активізація участі батьків в освітньому процесі, що допомагає створювати більш гармонійні взаємовідносини;
- досягнення єдності виховних впливів на дитину, що гарантує стабільність і погодженість у підходах до її виховання;
- формування позитивного ставлення до партнерської взаємодії, що підвищує ефективність спільних зусиль педагогів і батьків у розвитку дитини.

Однією з головних педагогічних умов для управління якістю є взаємодія усіх учасників освітнього процесу, що дозволяє забезпечити інтеграцію та комплексний підхід у формуванні особистості дитини. Для досягнення високої якості дошкільної освіти, на думку О. Шадюк [50] варто врахувати кілька основних аспектів взаємодії: оновлений зміст дошкільної освіти, який відповідає сучасним вимогам та забезпечує всебічний розвиток дитини; підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що дозволяє адаптувати методи навчання і виховання до новітніх підходів у педагогіці; оновлення методичних рекомендацій щодо організації освітнього процесу, що включає в себе нові підходи до навчання та виховання дітей; приєднання до світової професійної спільноти в сфері дошкільної освіти, що дозволяє застосовувати передовий досвід та інноваційні методики.

Що стосується аналізу взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками, то важливо розглядати цю взаємодію з кількох напрямів роботи керівника закладу, серед яких:

- нормативно-правове забезпечення взаємодії між батьками та освітнім закладом, що включає наявність чітких правил і процедур;
- організаційна структура закладу освіти, яка визначає рівень взаємодії і координації між педагогами, батьками та адміністрацією;
- статут закладу дошкільної освіти, що формує основи взаємодії з батьками та визначає їхні обов'язки та права;
- інтереси родин, вихователів, педагогічних працівників, що повинні збігатися для досягнення найкращих результатів у вихованні дитини;
- ресурси (матеріальні та інтелектуальні), які мають бути ефективно використані для підтримки якості освіти;
- культура родини та культура закладу освіти, де взаємна повага і розуміння один одного сприяють кращому розвитку дитини.

Перша умова (нормативно-правове забезпечення) регулює взаємовідносини між освітнім закладом і батьками, що забезпечує чітке визначення прав і обов'язків обох сторін. Друга умова (залучення батьків до

комунікації) дозволяє не тільки підтримувати зв'язок між родинами та закладом освіти, але й впливає на якісне управління поведінкою та розвитком дітей, що є важливим аспектом педагогічної роботи.

Комунікація між батьками та педагогами в закладах дошкільної освіти має ключове значення для гармонійного розвитку дитини. Вона включає в себе ініціативу батьків, активну участь у процесах навчання та розвитку дитини, а також формування довірливих стосунків між батьками, вихователями і керівництвом закладу.

Залучення батьків до виховного процесу має чітку спрямованість на розвиток і благополуччя дітей дошкільного віку. Важливо, щоб освітні установи, зокрема педагогічний персонал, мали можливість і знання для ефективної взаємодії з батьками, а також забезпечували відповідні ресурси для цієї роботи. Для цього необхідне активне лідерство з боку керівництва закладу та створення спеціальних умов, які стимулюють участь батьків у розвитку дітей.

Як зазначає Й. Бабюк, довіра між педагогами та батьками є основою успішної взаємодії, що сприяє побудові відкритого і чесного спілкування і є важливим для забезпечення ефективного навчання та розвитку дітей. Побудова такої довіри часто вимагає від педагогів застосування креативних підходів та відмінних комунікативних навичок, особливо коли йдеться про співпрацю з батьками з різних культурних середовищ або з тих, що належать до традиційно «важкодоступних» груп [3].

Стосунки між батьками та дітьми є одними з найвпливовіших у житті людини. Батьки інвестують у своїх дітей, надаючи їм ресурси, такі як час, любов, фінанси, освіту та здоров'я. Ці інвестиції допомагають формувати міцні міжособистісні зв'язки, сприяють соціалізації дітей та розвитку їхніх комунікативних навичок. У результаті така взаємодія є запорукою успішної соціалізації дітей у дорослому житті.

Якісна взаємодія між батьками і вихователями має важливе значення для розвитку дитини. Вона сприяє встановленню добрих стосунків, обміну

цінною інформацією, що, в свою чергу, позитивно впливає на батьківську прихильність і розвиток дитини. Партнерські відносини між батьками та вихователями можуть допомогти запобігти проблемній поведінці дітей і сприяти їхньому успішному навчанню.

Загалом, визначення шляхів для створення позитивних взаємин між батьками та вихователями є важливою складовою освітнього процесу в закладах дошкільної освіти і може значно вплинути на розвиток дитини, її соціалізацію та майбутній успіх у житті.

Якісна взаємодія між батьками та освітніми установами є важливою складовою процесу розвитку дітей. Однак, як уже зазначалося, така взаємодія може бути ускладнена різними природними обставинами, такими як обмежений час для зустрічей або труднощі у спілкуванні між дорослими. В таких умовах важливо знаходити шляхи для оптимізації співпраці, щоб забезпечити активну участь батьків у вихованні та навчанні дітей.

Діти мають природжене прагнення до навчання, і батьки відіграють ключову роль у підтримці цього процесу. Тому, щоб допомогти батькам усвідомити свою постійну важливу роль, заклади дошкільної освіти повинні створити умови для ефективної комунікації та взаємодії. Це включає розробку чітких стратегій, що сприяють залученню батьків до освітнього процесу і підтримці їхнього активного учасництва [50].

Для того щоб досягти успіху у створенні та підтримці ефективної взаємодії між закладом дошкільної освіти та родинами, важливо, щоб як освітні установи, так і суспільство в цілому усвідомлювали значення взаєморозуміння, довіри й відкритості у стосунках з батьками. Активна співпраця всіх зацікавлених сторін створює сприятливе середовище для всебічного розвитку дитини, сприяє розкриттю її здібностей, формуванню соціальних навичок і закладає міцне підґрунтя для успішного майбутнього.

Важливою умовою ефективної взаємодії з родинами є те, щоб заклади дошкільної освіти керувалися усвідомленими цілями та щирим прагненням залучити батьків до освітнього процесу, що дозволить досягти найкращих

результатів у вихованні дітей. Це потребує наявності відповідних ресурсів, професійної відданості педагогів та стратегічного планування. Водночас формування чітких політик і впровадження дієвих практик підтримки активної участі батьків є ключовим кроком на шляху до підвищення якості дошкільної освіти та створення сприятливих умов для розвитку і благополуччя дитини.

У межах партнерства між сім'єю та закладом дошкільної освіти важливе значення мають педагогічні умови, що сприяють ефективній взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу. Таке партнерство базується на ретельно спланованій діяльності, яка включає кілька ключових складових.

Насамперед, важливою умовою є *комунікація* – постійний і відкритий обмін інформацією між педагогами та батьками. Це сприяє взаєморозумінню, зміцнює довіру та дозволяє координувати спільні дії в інтересах дитини.

Наступним компонентом є *інтеграція навчання та розвитку дітей у родинному та дошкільному середовищі*. Вона передбачає узгодження освітніх підходів, методів та цінностей, що дозволяє забезпечити послідовність і цілісність у формуванні особистості дитини як у дитячому садку, так і вдома.

Важливу роль також відіграє *формування спільноти та освітньої ідентичності*, коли і батьки, і педагоги відчують себе частиною єдиного виховного простору. Такий підхід сприяє зміцненню почуття причетності, взаємної підтримки та спільної відповідальності за розвиток дитини.

Не менш важливим є *визнання ролі родини у вихованні*, що виявляється у повазі до батьків як до головних вихователів, які мають глибокий вплив на становлення особистості дитини та її емоційне благополуччя.

Успішна співпраця передбачає також *дорадче прийняття рішень*, коли думка батьків враховується при плануванні та реалізації освітнього процесу. Це забезпечує відчуття залученості і спонукає родини до активнішої участі в житті закладу.

Окрім того, ефективне партнерство розширюється за межі самого

закладу дошкільної освіти. *Співпраця з іншими установами та громадою* відкриває додаткові можливості для соціалізації дитини, реалізації освітніх ініціатив і залучення додаткових ресурсів для її розвитку.

Таким чином, створення сприятливих педагогічних умов для партнерства між родиною та закладом дошкільної освіти є необхідною передумовою для гармонійного розвитку дитини та підвищення якості освітнього процесу.

Крім освітньої складової, діяльність закладів дошкільної освіти охоплює також соціальний, емоційний, моральний і духовний розвиток дитини, що робить цю сферу надзвичайно багатогранною. Педагоги, виступаючи не лише як наставники, а й як партнери родини, мають можливість підтримувати особистісне зростання дитини, формувати в неї ціннісні орієнтири та сприяти культурному оновленню суспільства. Саме через тісну взаємодію з батьками освітяни можуть глибше зрозуміти потреби дитини, адаптувати освітній процес до її особливостей і створити цілісне виховне середовище, що сприятиме гармонійному розвитку в усіх його проявах [12].

В умовах сучасної дошкільної освіти особливої ваги набуває розуміння того, що батьки – це не лише перші, а й постійні вихователі дитини, чий вплив залишається вирішальним на всіх етапах її розвитку. Саме тому керівники та педагоги мають не просто визнавати цю роль, а активно підтримувати її, сприяючи залученню родини до освітнього процесу. Батьки повинні відчувати, що дитячий садок – це простір, де їхню думку цінують, де вони можуть долучатися до формування цілей, морально-етичних засад і загального напрямку розвитку закладу. Водночас вони мають бути впевненими, що педагоги створюють для їхніх дітей безпечне, підтримувальне середовище, яке сприяє не лише пізнавальному, а й емоційному та соціальному благополуччю.

Зі свого боку педагоги повинні дбати про прозорість у донесенні змісту освітньої програми та соціальних орієнтирів, чітко пояснюючи, на які

результати спрямовано навчання. Однак ефективна взаємодія неможлива без врахування того, що кожна сім'я має власні цінності, запити й очікування. Чутливе й уважне ставлення до цих аспектів дозволяє будувати довіру й забезпечити гармонійну співпрацю.

Активна участь батьків у прийнятті освітніх рішень відкриває можливості для кращого розуміння індивідуальних потреб дітей, що, у свою чергу, позитивно впливає на якість освіти. Спільне почуття відповідальності, яке об'єднує родини, педагогічних працівників, керівництво та громаду, формує основу партнерства, в якому інтереси кожної зі сторін не лише враховуються, а й стають рушійною силою для позитивних змін у розвитку дошкільного закладу [50].

Для того, щоб цей процес був ефективним, необхідно створити таке середовище, де цінності та інтереси батьків будуть поважатися, і де вони матимуть можливість активно брати участь у прийнятті рішень, які стосуються освітнього процесу. Важливо, щоб це не обмежувалося лише дошкільним закладом, а охоплювало і більшу громаду, що дасть змогу інтегрувати ресурси громади для покращення освітнього процесу.

Погоджуємося з думкою Н. Ковалевської [24] про те, що залучення батьків, педагогів та громади до спільного процесу прийняття рішень сприяє формуванню відкритої освітньої системи, орієнтованої на модернізацію та урізноманітнення співпраці між усіма учасниками освітнього процесу. Взаємодія між родинною та дошкільною освітою повинна розглядатися як єдина, цілісна освітня система, в межах якої кожен учасник має важливу роль у розвитку та становленні особистості дитини.

Управління взаємодією між сім'єю та дошкільним закладом є складним і важливим процесом, що спрямований на об'єднання зусиль педагогів та батьків для виховання дітей. Це передбачає не лише спільну діяльність, але й активну педагогічну просвіту батьків, що дозволяє досягти взаєморозуміння щодо їхньої ролі у розвитку дітей. Важливим аспектом є також педагогічна взаємодія, яка повинна забезпечити успішне співробітництво між родиною та

ЗДО в усіх етапах виховання.

1.3. Роль партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні екологічної компетентності дошкільників

Формування екологічної компетентності у дошкільному віці є пріоритетним напрямом сучасної освіти, зважаючи на виклики, пов'язані з погіршенням стану довкілля та необхідністю виховання покоління, здатного жити в гармонії з природою. Провідну роль у цьому процесі відіграє партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї, що ґрунтується на принципах довіри, співпраці, відкритості та спільної відповідальності за розвиток дитини.

Поняття «екологічна компетентність» є багатоаспектним і тлумачиться по-різному залежно від наукового підходу, контексту дослідження та вікової категорії суб'єктів освіти. У науковій літературі сформувалися кілька провідних підходів до визначення сутності цього поняття.

З позицій системного підходу, екологічна компетентність розглядається як інтегрована якість особистості, що охоплює знання про природу, вміння діяти екологічно доцільно, а також сформовану систему цінностей і особисту відповідальність за стан довкілля. У цьому контексті компетентність включає когнітивний (знання), діяльнісний (уміння і навички) та ціннісно-мотиваційний (ставлення, цінності) компоненти [31].

Особистісно орієнтований підхід акцентує увагу на тому, що екологічна компетентність – це насамперед індивідуальна здатність людини до екологічно відповідальної поведінки, яка ґрунтується на усвідомленні власного впливу на природу, готовності до прийняття рішень у межах сталого розвитку, а також на прагненні до гармонії з природним середовищем [34, с. 22].

Згідно з діяльнісним підходом, екологічна компетентність визначається як здатність застосовувати екологічні знання у практичній діяльності, виявляти ініціативу щодо охорони природи, брати участь у

природоохоронних проєктах, спільних справах, акціях тощо. Тут ключовим є аспект діяльності, реальної взаємодії з природним середовищем [41, с. 32].

Компетентнісний підхід розглядає екологічну компетентність як одну з ключових компетентностей сучасної людини, що забезпечує її успішну інтеграцію в суспільство, орієнтоване на сталий розвиток. У рамках цього підходу поняття екологічної компетентності тісно пов'язане з екологічною освітою, екологічною культурою та екологічною свідомістю [31, с.47].

За переконанням Т. Бойко та О. Гаврилюк, надзвичайно важливим завданням екологічного виховання дошкільнят є не лише формування відповідних знань, а й розвиток екологічної компетентності дітей та усвідомлення ними цінності природного середовища у взаємозв'язку з людиною [10, с. 11].

Проблема формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку наразі набула оновленого трактування у новій редакції Базового компоненту дошкільної освіти (2021) і визначається як базова компетентність у розвитку дошкільників, яка передбачає «здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційноціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [5].

У контексті дошкільної освіти екологічна компетентність трактується як здатність дитини орієнтуватися у світі природи, виявляти інтерес до неї, дотримуватися простих правил поведінки в природному середовищі, виявляти дбайливе ставлення до живого. Як зазначають дослідники (Н. Гавриш, Т. Романова, О. Кононко), екологічна компетентність дошкільника формується поступово і виявляється в сукупності знань, емоційного ставлення та практичних дій щодо природи.

Таким чином, поняття «екологічна компетентність» охоплює не лише інтелектуальний, а й емоційно-ціннісний і поведінковий рівні, що вимагає системного підходу до його формування як у родинному, так і в освітньому середовищі.

Структура екологічної компетентності є складним багаторівневим утворенням, що поєднує в собі взаємопов'язані компоненти, які забезпечують формування відповідального ставлення до природи, здатності до екологічно доцільної діяльності та наявності відповідних знань, умінь і цінностей. У науковій літературі представлено кілька підходів до визначення її структури, проте всі вони сходяться на тому, що екологічна компетентність має інтегрований характер і охоплює як когнітивну, так і мотиваційну, ціннісну та поведінкову сфери особистості.

Найпоширенішим є трикомпонентний підхід, який включає когнітивний, емоційно-ціннісний і поведінковий компоненти. Когнітивний компонент охоплює систему знань про навколишнє середовище, природу, взаємозв'язки у природі, а також розуміння глобальних і локальних екологічних проблем. Емоційно-ціннісний компонент передбачає наявність стійкої мотивації до збереження природи, розвиток гуманного ставлення до довкілля, усвідомлення цінності життя у всіх його проявах. Поведінковий компонент виражається у здатності діяти відповідально, екологічно обгрунтовано, дотримуючись норм і правил взаємодії з природним середовищем [31].

У деяких дослідженнях пропонується розширена структура, яка включає чотири компоненти: когнітивний, ціннісно-мотиваційний, діяльнісний та рефлексивний. Такий підхід дозволяє глибше відобразити процес формування екологічної компетентності, зокрема наголошуючи на важливості рефлексії як здатності аналізувати власну поведінку, її наслідки для природи та здійснювати корекцію власної діяльності [34, с. 22].

На думку Г. Чорної та Г. Скірко, екологічна компетентність реалізується на трьох рівнях: інтелектуальному (знання, екологічне мислення), духовно-ціннісному (ставлення до природи, етичні орієнтири) та поведінковому (реальні дії щодо охорони довкілля) [49].

Як зазначає Ярославцева та ін., структура екологічної компетентності дитини дошкільного віку охоплює не лише обізнаність щодо екологічних

питань, а й мотиваційну готовність діяти, сформованість особистих цінностей щодо природи, а також практичні уміння реалізовувати екологічно доцільну поведінку в повсякденному житті. Саме така цілісність забезпечує ефективне функціонування екологічної компетентності як інтегрованої якості особистості.

У науковій літературі екологічна компетентність дошкільників розглядається як інтегрована якість особистості, що виявляється в поінформованості про навколишній світ, емоційному ставленні до природи та вмінні поводитися у природному середовищі відповідно до екологічних норм [41, с. 21].

Більшість науковців визначають структуру екологічної компетентності дошкільників як сукупність взаємопов'язаних компонентів, серед яких основними є когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий.

Структура екологічної компетентності дошкільника має комплексний характер і охоплює знання про природу, емоційно-ціннісне ставлення до неї, уміння екологічної поведінки, а також початкові форми усвідомлення себе як частини навколишнього світу. Формування екологічної компетентності є можливим лише за умови цілеспрямованої педагогічної діяльності та тісної співпраці дошкільного закладу з родиною.

Сім'я – це перше природне середовище соціалізації, у якому закладаються основи ставлення до природи, формується модель поведінки, зокрема щодо збереження довкілля. У свою чергу, заклад дошкільної освіти має значний потенціал для системної екологічної освіти, використовуючи науково обґрунтовані педагогічні підходи, методи та форми роботи з дітьми. Саме у взаємодії цих двох інституцій створюється єдиний виховний простір, у якому дитина засвоює екологічні знання, формує екологічну свідомість, а також розвиває емоційно-ціннісне ставлення до природи.

Одним із провідних напрямів партнерської взаємодії є залучення батьків до освітнього процесу через спільні проєкти, тематичні заходи, акції, екскурсії, трудові справи на природі. Такі форми діяльності дозволяють не

лише поглибити знання дітей, а й створюють умови для спільного переживання позитивних емоцій, формування відповідального ставлення до довкілля у сімейному колі. Ефективною є практика організації сімейних екологічних майстерень, виставок виробів із природного матеріалу, участі батьків у створенні елементів екологічної стежини, куточків природи в групах чи на території закладу.

На думку Т. Гладун, екологічне виховання буде ефективним лише за умови тісної співпраці між педагогами й батьками, коли дорослі подають дитині однакові за змістом і спрямованістю приклади взаємодії з природою, демонструють власне екологічно свідоме ставлення до довкілля. Саме єдність вимог і цінностей у родині та закладі освіти сприяє формуванню цілісної системи екологічних уявлень і переконань у дошкільника.

О. Маланчук зазначає, що активне залучення батьків до природоохоронної діяльності, участь у спільних проєктах, спостереженнях, дослідках і екологічних святах створює для дитини позитивне емоційне тло й підсилює інтерес до природи. Таке партнерство сприяє формуванню у дитини не лише знань, а й досвіду природодоцільної поведінки [32].

О. Кисельова вважає, що співпраця між родиною і педагогічним колективом має носити системний, а не епізодичний характер. Вона наголошує на важливості створення інтерактивного освітнього середовища, яке виходить за межі дошкільного закладу і охоплює родинне виховання. На її думку, найкращі результати досягаються за умови організації спільних еколого-освітніх заходів, таких як: родинні свята, трудові акції, тематичні прогулянки, конкурси, підготовка творчих робіт, проєктна діяльність. Участь батьків у таких заходах підвищує рівень зацікавленості дитини, сприяє зміцненню її емоційного зв'язку з природою.

Аналіз праць В. Афтаназіва свідчить про те, що екологічна компетентність формується на основі цілісного особистісного досвіду дитини, а не лише через засвоєння знань. Саме тому важливо, щоб дитина отримувала підтвердження екологічно доцільної поведінки не лише в

дитячому садку, а й удома. Автор вказує на необхідність екологічної просвіти батьків, адже без належного рівня їхньої екологічної культури виховання дитини в цьому напрямі буде поверхневим і непослідовним [2].

У працях Й. Бабюк акцентується увага на тому, що сімейне виховання формує в дитини емоційне ставлення до природи, що є основою екологічної свідомості. Вона підкреслює, що саме у родинному колі діти найкраще засвоюють моральні орієнтири, переживають перші враження від спілкування з природою, які залишають глибокий слід у свідомості [3].

На думку Є Козачок, екологічна компетентність включає не лише знання та навички, а й особистісні установки, емоційно-ціннісне ставлення до природи, здатність до природодоцільної поведінки. Саме ці аспекти, як стверджує вчений, можуть бути сформовані лише за умови активної участі родини, яка є першоосновою соціалізації дитини [25].

Важливу роль у партнерстві з родинами відіграє просвітницька діяльність педагогів. Проведення консультацій, тренінгів, круглих столів для батьків на теми з екологічного виховання, інформування про вікові особливості засвоєння дітьми природничих знань, обмін досвідом екологічного способу життя сприяють зростанню екологічної культури дорослих і підвищують їхню готовність до взаємодії з дітьми у цьому напрямі. Водночас така діяльність формує спільні цінності, що закладають підґрунтя для сталого розвитку дитини в гармонії з природним середовищем.

Науковці підкреслюють, що саме в партнерській взаємодії між педагогами та батьками формується єдиний виховний простір, де дошкільник почувається впевнено і вмотивовано до пізнання природи. Така взаємодія має бути не лише епізодичною, а системною, цілеспрямованою, включеною в освітній процес як складова методичної роботи ЗДО [48].

У психолого-педагогічній літературі форми взаємодії між закладом дошкільної освіти та сім'єю розглядаються як організаційні моделі партнерства, що сприяють узгодженню виховного впливу на дитину [42]. У контексті екологічного виховання дітей умовно виокремлюють форми

партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. Розглянемо їх більш детально.

Інформаційно-просвітницькі форми взаємодії передбачають інформування батьків про цілі, завдання й зміст екологічного виховання. За словами З. Плохій, просвітницька функція педагогів має бути реалізована через доступні й дієві формати комунікації, які дозволяють батькам не лише отримати знання, але й усвідомити свою роль у процесі виховання [41]. До таких форм належать батьківські збори з екологічною тематикою, інтерактивні консультації, участь у семінарах, тренінгах, перегляд відеопрезентацій, лекцій, відеоекскурсій природними територіями, а також створення спеціальних інформаційних куточків і стендів у групах.

Інформаційно-просвітницький блок часто реалізується і через сучасні цифрові засоби комунікації, що дає змогу батькам долучатися до екологічного освітнього процесу дистанційно. Так, згідно з дослідженням Т. Танько, впровадження електронних інформаційних платформ сприяє підвищенню обізнаності батьків та їх готовності до партнерства [46].

Практико-орієнтовані форми передбачають безпосередню участь родин у спільній діяльності з педагогами та дітьми. Сюди належать колективні прибирання територій, створення квітників, участь у проєктах з озеленення, проведення родинних екологічних акцій та конкурсів. На думку Л. Присяжнюк, саме така форма взаємодії має найбільший виховний потенціал, адже вона поєднує пізнавальну та емоційну активність дитини й дорослого, сприяючи закріпленню набутих знань через практику [43].

Варто також звернути увагу на таку форму партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї, як спільна проєктна діяльність. Вона реалізується через участь родин у створенні колективних або індивідуальних творчих проєктів на екологічну тематику, наприклад: «Друге життя речей», «Екодім моєї родини», «Мій зелений підвіконник». Як зазначає М. Ярославцева та ін., проєктна діяльність є потужним стимулом для формування особистісно значущого ставлення до природи [53, с. 145].

Комунікативні форми партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї включають педагогічні ради, круглі столи, обговорення, анкетування, спільне планування заходів. Вони спрямовані на формування єдиного виховного простору та встановлення емоційно позитивної атмосфери взаємодовіри. Л. Ющенко вважає, що формування партнерських стосунків між педагогами та батьками значно підвищує ефективність екологічного виховання, оскільки забезпечує цілісне середовище розвитку [52].

Окремо варто виділити форми інтерактивного комунікативного супроводу, такі як створення груп у месенджерах (Viber, Telegram), віртуальних екощоденників, еко-блогів родин, що дозволяє постійно підтримувати зв'язок, обмінюватися фото, порадами, ресурсами для домашньої роботи з дітьми.

Реалізація означених форм партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї неможлива без використання відповідних методів педагогічної взаємодії, які забезпечують ефективність освітнього процесу. Питання методів спільної роботи з батьками розглядали у своїх дослідженнях такі вчені, як Н. Гавриш, Т. Ілляшенко, О. Бєлкіна, М. Маханькова, підкреслюючи, що обрані методи повинні бути варіативними, інноваційними та доступними для сприймання батьками різного рівня підготовки.

Пояснювально-ілюстративні методи (лекції, бесіди, консультації, відеопрезентації) дають можливість системно подати екологічну інформацію, розкрити її актуальність, звернути увагу на шляхи впровадження елементів екологічного стилю життя в сім'ї. Ці методи, за словами Н. Трофаїлої, мають бути доповнені прикладами з життя, ілюстративними матеріалами та інтерактивними вправами.

Метод прикладу базується на демонстрації екологічно доцільної поведінки з боку педагогів і батьків. Діти, як вказує Т. Поніманська, активно наслідують дорослих, особливо коли ті діють у спільному просторі з ними [42]. Саме тому вкрай важливо, щоб дорослі демонстрували відповідальне ставлення до природи: сортували сміття, економили воду, висаджували

рослини, не шкодили тваринам.

Ігрові методи – надзвичайно важливий інструмент, який об'єднує дитину, батьків і педагогів у спільній емоційно-забарвленій діяльності. Наприклад, проведення сімейних еко-квестів, рольових ігор, екологічних вікторин. За дослідженнями М. О. Лисенко, ігрові форми сприяють емоційному залученню дитини до екологічної проблематики та закріпленню знань у доступній формі [29].

Метод проєктів дозволяє родинам реалізовувати власні ідеї, пов'язані з екологічною темою, досліджувати явища, спостерігати за об'єктами природи, оформляти результати діяльності у вигляді фотоколажів, альбомів, відео. За словами Є. Козачок, спільна проєктна діяльність формує у дітей і дорослих відповідальність, екологічне мислення, бажання діяти [25].

Методи спостереження і фіксації результатів дають змогу батькам разом із дітьми вести щоденники спостережень, збирати природний матеріал, створювати гербарії, фоторепортажі, що підсилює пізнавальну мотивацію дитини та формує дослідницькі навички.

Метод заохочення (похвала, подяки, грамоти, виставки родинних проєктів) виконує мотиваційну функцію, стимулюючи бажання батьків і дітей брати участь у подальших заходах. Як зазначає Н. Ковалевська, позитивна емоційна атмосфера та публічне визнання зусиль родини зміцнюють взаємодію між ЗДО та батьками [24].

Діалогічні методи (обговорення, дискусії, колективне планування заходів) сприяють формуванню партнерства між педагогами й батьками, врахуванню думок обох сторін, підвищують ефективність реалізації виховних завдань.

Отже, аналіз наукової літератури свідчить про те, що формування екологічної компетентності дошкільника – це складний і багатовимірний процес, що вимагає тісної, партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та родиною. Тільки спільні, узгоджені дії педагогів і батьків, побудовані на довірі, взаємоповазі та спільній відповідальності за екологічне

виховання дитини, здатні забезпечити гармонійне становлення її як особистості з розвиненим екологічним мисленням і поведінкою.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукових джерел засвідчив, що партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю є важливою педагогічною проблемою, яка має вирішальне значення для якісної організації освітнього процесу. Така взаємодія ґрунтується на принципах взаємоповаги, довіри, відкритості, взаємної підтримки та спільної відповідальності за розвиток і виховання дитини. Саме партнерські відносини дозволяють об'єднати зусилля педагогів і батьків, створити єдиний виховний простір, у якому дитина відчувається захищеною, вмотивованою та відкритою до пізнання світу.

Важливою умовою ефективного партнерства є дотримання психолого-педагогічних чинників, серед яких – налагодження емоційного контакту з родинами, врахування індивідуальних особливостей кожної сім'ї, формування позитивного ставлення батьків до участі в освітньому процесі. Створення відкритого освітнього середовища, що сприяє співпраці та взаєморозумінню, є запорукою успішного виховання дитини дошкільного віку.

Особливу значущість партнерство між родиною і закладом дошкільної освіти має у формуванні екологічної компетентності дошкільників. Екологічне виховання потребує цілісного підходу, узгодженості дій батьків і педагогів, а також створення умов для практичного залучення дітей до екологічно доцільної діяльності як у закладі освіти, так і вдома. Науковці наголошують, що саме спільна діяльність, позитивний приклад дорослих, емоційна підтримка і спільне проживання цінностей є важливими чинниками успішного формування у дітей дбайливого ставлення до природи, екологічної свідомості та відповідальної поведінки.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

2.1. Визначення рівня сформованості екологічної компетентності у старших дошкільників (констатувальний етап)

Констатувальний етап експериментального дослідження проводився на базі Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 21 Тернопільської міської ради. У дослідженні брали участь 46 дітей старшого дошкільного віку, які були поділені на дві групи: експериментальну (23 дитини) та контрольну (23 дитини). Поділ на групи здійснювався з урахуванням принципу однакових вихідних умов та приблизно однакового рівня розвитку.

Основною метою даного етапу було виявлення початкового рівня сформованості екологічної компетентності у вихованців для подальшого планування змісту та методів педагогічної роботи на формувальному етапі.

Оцінювання проводилось за такими критеріями:

1. Когнітивний критерій – передбачає рівень знань дитини про природу, її об'єкти, сезонні зміни, правила поведінки у природному середовищі, екологічні явища та взаємозв'язки між живими організмами.

2. Емоційно-ціннісний критерій – охоплює ставлення дитини до природи, здатність співпереживати, емоційно реагувати на явища довкілля, виявляти інтерес до світу природи.

3. Поведінково-діяльнісний критерій – характеризує практичну діяльність дитини: участь у природоохоронних заходах, уміння дбати про рослини та тварин, дотримання правил екологічної поведінки.

На основі зазначених критеріїв було виділено три рівні сформованості екологічної компетентності: високий, середній і низький.

Високий рівень: дитина виявляє ґрунтовні знання про природу, активно виявляє емоційне ставлення до неї, ініціює участь у природоохоронній

діяльності, дотримується правил поведінки в природі.

Середній рівень: дитина має загальне уявлення про об'єкти природи, у більшості випадків правильно реагує на екологічні ситуації, але потребує допомоги дорослого під час організації діяльності.

Низький рівень: знання про природу обмежені, емоційно-ціннісне ставлення слабо виражене, інтерес до природи нестійкий, правила екологічної поведінки не засвоєні або порушуються.

Діагностика рівнів сформованості здійснювалась за допомогою таких методів: спостереження, бесіди, екологічні ситуації (впізнавання, пояснення, вибір правильних дій), тематичні ігри, аналіз результатів образотворчої діяльності та практичних дій дітей.

Результати констатувального етапу представлені у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Рівні сформованості екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку (констатувальний етап)

Група	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Експериментальна	5 (21,7%)	11 (47,8%)	8 (34,8%)
Контрольна	4 (17,4%)	12 (52,2%)	7 (30,4%)

Порівняльний аналіз показав, що на початковому етапі дослідження рівні сформованості екологічної компетентності у дітей експериментальної та контрольної груп були схожими. Більшість дошкільників у кожній групі мали середній рівень сформованості екологічної компетентності (47,8 % у експериментальній групі та 56,5 % у контрольній). Високий рівень був характерний для 21,7 % дітей експериментальної групи та 17,4 % дітей контрольної групи. Низький рівень спостерігався у 34,8 % дітей експериментальної групи та 30,4 % – у контрольній.

З огляду на те, що екологічна компетентність формується не лише у межах освітнього простору ЗДО, а й у повсякденному житті дитини,

партнерська взаємодія між педагогами та батьками набуває особливої значущості. Родинне середовище – перше джерело засвоєння дитиною моделей поведінки в природі, цінностей та норм, пов'язаних із взаємодією з довкіллям. Тому ефективність формування екологічної компетентності значною мірою залежить від готовності батьків включатися в цей процес [27].

З метою з'ясування рівня обізнаності, зацікавленості та залученості родин до екологічного виховання, на констатувальному етапі також було проведено анкетування батьків вихованців контрольної та експериментальної груп. У ньому взяли участь 46 респондентів (по одному з кожної родини).

Анкета, представлена у додатку А, містила запитання, що дозволяли з'ясувати:

- чи усвідомлюють батьки важливість екологічного виховання в дошкільному віці;
- чи мають уявлення про зміст екологічної компетентності дитини;
- чи долучають дитину до практичної природоохоронної діяльності вдома;
- які форми взаємодії з педагогами ЗДО їм знайомі та прийнятні;
- наскільки вони зацікавлені в спільній роботі з формування екологічної свідомості.

Результати опитування свідчать про наявність загального інтересу батьків до екологічної тематики, проте вказують на дефіцит систематичних знань та обмежений досвід практичної участі у вихованні дітей у цьому напрямі.

Відповідь на перше відкрите запитання «Як Ви розумієте термін екологічне виховання?» засвідчила, що значна частина респондентів (близько 65%) ототожнюють це поняття з «любов'ю до природи» і «вихованням бережного ставлення до довкілля». Близько 25% дали більш узагальнені відповіді: «навчити не смітити», «виховати охайність», що свідчить про певне звужене розуміння сутності екологічного виховання. Решта батьків

(близько 10%) або не відповіли, або зазначили, що їм складно це пояснити.

На запитання про важливість формування екологічної компетентності у дітей 80% батьків відповіли «так» або «швидше так», що свідчить про загальну позитивну установку. Проте серед мотивувальних пояснень зустрічаються як усвідомлені позиції (наприклад: «щоб дитина зростала відповідальною», «бо природа – наш дім»), так і більш поверхневі – «бо зараз це модно», «так потрібно в садочку».

Щодо екологічних знань та навичок, які, на думку батьків, мають бути сформовані у дитини, найбільш популярними відповідями стали:

- бережливе ставлення до природи (87%),
- догляд за рослинами й тваринами (74%),
- розуміння змін у природі (65%),
- усвідомлення залежності людини від природи (43%).

Це свідчить про загальну орієнтацію батьків на практичні, побутово зрозумілі аспекти екологічної компетентності.

Обговорення з дітьми тем природи відбувається переважно епізодично (61%), постійно – лише у 22% сімей. Аналогічна ситуація спостерігається з включенням дітей до екологічно доцільної діяльності вдома: регулярно це роблять 35%, іноді – 52%, решта не практикує такі дії.

Особливий інтерес викликало запитання щодо форм взаємодії з педагогами. Найбільш бажаними виявилися спільні заходи (72%), родинні проєкти (61%), інформаційні поради, стенди (48%). Менш популярними були онлайн-спілкування з педагогами (30%) та консультації (26%), що свідчить про перевагу до живого, емоційно насиченого формату взаємодії.

Готовність до участі в заходах виявилася неоднорідною: лише 39% батьків охоче погодилися брати участь, тоді як 51% зазначили, що це залежить від наявності часу. Лише 10% не виявили бажання співпрацювати.

На запитання про перешкоди для партнерської взаємодії найчастіше називалися: брак часу (67%), низький рівень власної екологічної обізнаності (32%), невпевненість щодо можливостей співпраці (26%).

Щодо питання про те, чи отримують достатньо інформації від педагогів, близько половини (54%) зазначили, що вона є лише частковою. 35% вважають, що її достатньо, а 11% – що практично не отримують.

На останнє відкрите запитання щодо тем, які батьки хотіли б обговорити з педагогами, найчастіше згадували: як пояснювати дітям, чому потрібно берегти природу; що можна робити вдома; які книги, мультфільми, ігри розвивають екологічне мислення; як разом із дитиною організувати міні-грядку, доглядати за тваринами.

Результати свідчать про наявність у батьків загального позитивного ставлення до екологічного виховання та розуміння його важливості. Водночас виявлено обмежене усвідомлення змісту поняття «екологічна компетентність», невисокий рівень залучення батьків до екологічної діяльності з дітьми, а також потребу в методичній підтримці з боку педагогів.

Переважна більшість респондентів відкрита до партнерства із ЗДО, однак така співпраця потребує більшої організаційної підтримки, гнучкості у формах взаємодії та усвідомлення обопільної відповідальності. Отже, подальша робота повинна бути спрямована на підвищення екологічної культури батьків, активізацію їхньої участі в освітньому процесі через привабливі, емоційно насичені та доступні форми співпраці.

Окрім анкетування батьків, з метою всебічного вивчення умов партнерської взаємодії в процесі формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку, було також проведено анкетування педагогічних працівників закладу дошкільної освіти. Участь в опитуванні взяли 12 педагогів, серед яких – вихователі, асистенти вихователів та музичний керівник.

Анкета, представлена у додатку Б, була спрямована на виявлення таких аспектів:

- рівень усвідомлення педагогами значущості екологічного виховання в дошкільному віці;
- наявність досвіду роботи з батьками у цьому напрямі;

- уявлення про зміст поняття «екологічна компетентність»;
- готовність до реалізації партнерської моделі взаємодії з родинами вихованців;
- труднощі, які виникають у співпраці з батьками.

Аналіз результатів анкетування педагогів дозволяє виявити як сильні сторони, так і проблемні аспекти у сфері екологічного виховання дошкільників та взаємодії з родинами.

Більшість педагогів (66,7%) вважають екологічне виховання надзвичайно важливою складовою дошкільної освіти. Це свідчить про високий рівень розуміння актуальності проблеми та мотивацію педагогів щодо її реалізації. Однак 25% педагогів вважають екологічне виховання важливим, але не пріоритетним, що, ймовірно, пов'язано з навантаженістю іншими освітніми напрямками або недостатньою підтримкою на рівні закладу.

Що стосується розуміння поняття «екологічна компетентність дошкільника», педагоги підкреслюють важливість поєднання знань про природу, емоційного ставлення до довкілля та екологічно доцільної поведінки. Це свідчить про обізнаність педагогів із теоретичними засадами формування екологічної компетентності. За оцінками педагогів, важливими компонентами екологічної компетентності є знання про природу, емоційно-ціннісне ставлення до довкілля, екологічна поведінка та соціальна відповідальність. Це свідчить про комплексний підхід до розуміння екологічного виховання.

Щодо досвіду роботи з батьками, більшість педагогів (58,3%) зазначають, що мають епізодичний досвід співпраці з родинами у сфері екологічного виховання, а 25% вказують на відсутність досвіду або на труднощі у взаємодії з батьками. Це може бути результатом браку практичних навичок, недостатньої методичної підтримки або обмеженої ініціативності з боку батьків.

Форми взаємодії з родинами, за словами педагогів, включають спільні заходи (66,7%), родинні проєкти (50%), консультації та інформаційні

матеріали (58,3%). Така різноманітність форм є позитивним показником, але не всі з них реалізуються системно.

Більшість педагогів (58,3%) вважають, що батьки частково зацікавлені в екологічному вихованні, проте 25% педагогів зазначають, що батьки проявляють пасивність або байдужість до цієї теми. Це вказує на необхідність пошуку нових, більш ефективних форм мотивації родин до активної участі в екологічному вихованні.

Щодо готовності до партнерської взаємодії, більшість педагогів (83,3%) або активно підтримують партнерську модель, або теоретично схвалюють її, але стикаються з труднощами у реалізації. Це відкриває можливості для професійного розвитку педагогів та впровадження нових освітніх ініціатив, що сприятимуть поглибленій співпраці з родинами.

Серед основних труднощів, з якими стикаються педагоги, є низька зацікавленість батьків (50%), відсутність спільного бачення цілей (41,7%), брак часу у батьків для участі в екологічних заходах (58,3%) та невпевненість педагогів у власних методичних знаннях (25%). Це підкреслює потребу в роботі з родинами, а також у підвищенні кваліфікації педагогів для подолання цих бар'єрів.

Педагоги також висловили низку пропозицій щодо покращення співпраці з родинами. Зокрема, вони вказують на необхідність створення систематичних інформаційних матеріалів для батьків, залучення їх до спільних заходів, проведення тренінгів для педагогів щодо методів екологічного виховання, а також розвитку партнерських ініціатив у вигляді екологічних проєктів і акцій.

Аналіз анкетування свідчить про достатній рівень усвідомлення значущості екологічного виховання серед педагогів, наявність позитивної мотивації до співпраці з родинами, а також окреслює конкретні труднощі, які стримують реалізацію цього напрямку. Подальші зусилля варто спрямувати на удосконалення методичного забезпечення педагогів, активізацію взаємодії з родинами та створення сприятливого середовища для реалізації партнерської

моделі екологічного виховання.

2.2. Розробка та реалізація програми партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі екологічного виховання

У процесі формування екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку важливим є створення таких педагогічних умов, які сприяють налагодженню ефективного партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю. Гіпотеза нашого дослідження ґрунтується на припущенні, що саме партнерська взаємодія між педагогами та батьками, спрямована на узгодженість виховних впливів та активну участь батьків у еколого-просвітницькій діяльності, є необхідною умовою для розвитку екологічно доцільної поведінки дітей.

Однією з ключових умов ефективної партнерської взаємодії є *цілеспрямована співпраця між педагогами та родинами*. Як зазначає М. Чернявська, взаємодія між дорослими і дітьми є основою розвитку особистості, а саме у спільній діяльності з іншими людьми діти здобувають досвід, який допомагає їм усвідомлювати, як взаємодіяти з навколишнім світом [48]. У контексті екологічного виховання така співпраця повинна бути чітко орієнтована на спільні цілі – формування у дітей екологічної компетентності через постійну взаємодію в умовах закладу дошкільної освіти і в родинному середовищі. Спільні екологічні проекти, заняття, семінари та майстер-класи для батьків і дітей сприяють інтеграції виховних зусиль педагогів і батьків, створюючи єдине інформаційне та емоційне поле для дітей [2].

Важливим аспектом є *залучення батьків до спільної еколого-просвітницької діяльності*, яка стає основою для розвитку екологічних знань і навичок у дітей. Вчені (зокрема, В. Маршицька) відзначають, що для ефективного формування екологічної компетентності в дітей необхідно, щоб дорослі – як у дитячому садку, так і вдома – діяли згідно з однаковими

принципами, демонструючи позитивний приклад і активно включаючи дітей у природоохоронну діяльність [34]. Різноманітні форми спільної діяльності, такі як екологічні акції, прибирання території, догляд за рослинами та тваринами, створення домашніх екологічних проєктів, дозволяють формувати не лише знання, а й навички екологічно доцільної поведінки. Це, у свою чергу, сприяє розвитку у дітей здатності до рефлексії, оцінки своїх дій і їх впливу на природу.

Не менш важливою умовою є *створення сприятливих психолого-педагогічних умов для активної взаємодії* між вихователями, батьками та дітьми. Т. Поніманська зазначає, що психологічна підтримка і увага до емоційних потреб дитини є основою для формування її здатності до осмислення і самовизначення у світі [42]. У рамках екологічного виховання це означає, що педагогічні стратегії повинні бути орієнтовані не лише на передачу знань, а й на формування ціннісних орієнтацій, емоційного ставлення до природи та екологічно свідомої поведінки через особистісно орієнтований підхід. Важливим є також створення сприятливого психологічного клімату в сім'ї та на заняттях, де кожен учасник взаємодії може відчувати свою значущість у процесі охорони природи.

Важливою умовою для ефективної взаємодії є також *індивідуалізація підходів до батьків*, що дозволяє врахувати їхній рівень екологічної свідомості та готовності до активної участі в еколого-просвітницьких заходах. У дослідженнях Н. Лисенко підкреслюється, що активна участь батьків у процесі виховання дітей можливе лише тоді, коли вони самі є носіями екологічних цінностей і готові до трансляції цих цінностей у родині [29, с. 64]. Тому педагогам важливо організовувати для батьків не лише загальні батьківські збори, а й індивідуальні консультації, тренінги, а також надавати їм інформаційні матеріали, що допомагають сформувати у них відповідальне ставлення до природи та екологічну культуру.

Важливим аспектом педагогічних умов є також *рефлексія і корекція взаємодії*. Це означає, що взаємодія між педагогами та родинами повинна

бути постійно оцінювана, щоб визначати її ефективність і коригувати стратегії на основі результатів. Як зазначає О. Піканова, без належної рефлексії та оцінки важко оцінити реальний вплив на розвиток екологічної компетентності у дітей, що веде до погіршення якості навчання та виховання [40].

В умовах сучасної реальності варто активно *використовувати сучасні технології для зручної та ефективної комунікації* між батьками і педагогами. Вебінари, онлайн-консультації, мобільні додатки для взаємодії допомагають оперативно обмінюватися інформацією, організовувати спільні акції та заходи, що підтримують екологічні цінності як у дитячому садку, так і вдома. Систематичне використання таких інструментів може значно підвищити ефективність партнерства, оскільки вони дозволяють батькам бути постійно в курсі процесу розвитку дітей, їхніх досягнень та труднощів у навчанні.

Таким чином, педагогічні умови для реалізації програми взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у процесі екологічного виховання повинні ґрунтуватися на систематичному партнерстві, що передбачає чітку організацію спільної діяльності педагогів та батьків, психологічну підтримку, індивідуальний підхід та використання сучасних комунікаційних технологій. Це дозволяє забезпечити стійке формування екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку через узгоджені виховні впливи в родині та закладі дошкільної освіти.

На основі визначених педагогічних умов ми розробили програму партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та сім'єю, яка спрямована на ефективне формування екологічної компетентності старших дошкільників. У рамках цієї програми було реалізовано три основні етапи, кожен з яких забезпечував комплексний підхід до залучення батьків і педагогів у процес екологічного виховання.

Перший етап: інформаційно-просвітницьке залучення батьків.

Першим кроком у реалізації програми було підвищення обізнаності батьків щодо важливості екологічного виховання для їхніх дітей.

Враховуючи сучасні виклики, які постають перед суспільством у контексті екологічної кризи, цей етап був спрямований на поширення знань серед батьків про необхідність екологічного виховання, його вплив на формування майбутньої свідомості дітей та їх екологічну відповідальність.

Для цього ми використали різноманітні форми комунікації, поєднуючи традиційні методи з інноваційними цифровими форматами. Один із найбільш результативних інструментів – це організація онлайн-вебінару на тему «Як навчити дитину турбуватися про природу», який став важливою складовою інформування батьків. На вебінарі обговорювалися питання, пов'язані з екологічною освітою, тенденціями в галузі природоохоронної діяльності, а також надавалися батькам практичні поради щодо виховання екологічно свідомих дітей.

Крім того, ми організували онлайн-зустріч з практикуючим екологом, де батьки мали можливість задавати питання, обмінюватися досвідом і отримувати рекомендації щодо того, як організувати екологічне виховання вдома. Це дозволило не лише підвищити обізнаність батьків, а й залучити їх до активної участі у процесі виховання.

Для допомоги батькам були підготовлені мультфільми, які в ігровій формі пояснюють для дітей важливість сортування сміття, збереження водних ресурсів, догляд за рослинами. Наприклад, мультфільм «Пригоди маленького еко-друга» став популярним серед батьків і дітей, оскільки він яскраво і доступно демонстрував, як кожен може допомогти природі в повсякденному житті.

Додатково було створено добірки екологічних книг, відео та інтерактивних ігор для дітей, які можна було використовувати вдома або в освітньому процесі. Однією з таких ігор була «Еко-ланцюг», що дозволяла дітям за допомогою карток дізнаватися про різні екологічні явища, тренуючи навички групування та сортування. Інтерактивні платформи допомогли не лише передати знання, а й залучити батьків до активного процесу навчання разом із дітьми.

Цей етап не тільки підвищив рівень знань батьків, але й значно сприяв формуванню екологічної свідомості серед усіх учасників освітнього процесу. Батьки отримали нові інструменти та ресурси для практичного застосування екологічних принципів у повсякденному житті, а діти, у свою чергу, почали усвідомлювати важливість дбайливого ставлення до природи з раннього віку.

Другий етап: спільна проєктна та практико-орієнтована діяльність

Другий етап програми був спрямований на практичне застосування екологічних знань, здобутих батьками та дітьми під час попереднього етапу. Основною метою цього етапу стало залучення батьків до активної участі в еко-просвітницьких заходах, що здійснювались у тісній співпраці з дітьми, а також формування екологічно доцільної поведінки через практичні дії, спрямовані на збереження природи. Цей етап був основою для закріплення теоретичних знань, оскільки саме через практичне застосування кожен учасник освітнього процесу міг перевірити на практиці принципи екологічного виховання.

Одним з основних завдань цього етапу було створення умов для того, щоб екологічні принципи стали невід'ємною частиною повсякденного життя, як дітей, так і батьків. З цією метою була організована серія родинних еко-квестів, які були дуже популярні серед дітей і дорослих. Квести включали різноманітні завдання на пошук інформації про рослини, тварин, екологічні проблеми та способи їх вирішення. Наприклад, один з квестів, «Збережи природу: місія можливе», був побудований на інтерактивних завданнях з екології, які потрібно було виконувати в команді – батькам і дітям разом. Це допомогло не лише отримати корисну інформацію, але й сприяло зміцненню емоційного зв'язку в родині через спільну діяльність.

Ще однією важливою складовою цього етапу стали екологічні акції, зокрема акція «Сортуй – рятуй!», яка мала на меті привернути увагу до важливості правильного сортування сміття. Батьки та діти мали змогу взяти участь у створенні власних контейнерів для сортування, а також проводити в родинях кампанії із сортування відходів. Наприклад, на етапі підготовки до

цієї акції батьки разом із дітьми виготовляли картки з позначеннями для різних видів сміття та організовували вдома окремі контейнери для пластика, скла, паперу та органічних відходів. Такі заходи допомогли не лише збільшити рівень екологічної свідомості у родинях, а й навчити дітей та дорослих систематизувати свої дії в повсякденному житті для досягнення кращих екологічних результатів.

Особливе місце в цьому етапі займала діяльність з виготовлення аплікацій з природного матеріалу. Це заняття дозволяло дітям розвивати творчі здібності, вивчаючи різні види рослин, їх форми та кольори, а також навчатися берегти природу, не завдаючи шкоди. Так, під час однієї з таких майстерень діти разом з батьками створювали аплікації із засушених листків, шишок, квітів, гілок, які вони зібрали на прогулянці. Це заняття не тільки розвивало у дітей естетичний смак, але й допомагало їм зрозуміти важливість збереження природних ресурсів.

Одним із найцікавіших та найефективніших елементів програми стало створення еко-городів. Цей процес можна було здійснювати як на території ЗДО, так і вдома. На території дитячого садка батьки разом з дітьми висаджували квіти, а також вчилися доглядати за ними. Вдома ці ж завдання були відтворені в міні-городах, де діти могли вирощувати власні рослини, спостерігати за їх ростом і змінами, що дозволяло розвивати у них відповідальність за природу та активну участь у підтримці її гармонії.

Важливим компонентом другого етапу стали еко-майстерні, на яких батьки та діти разом виготовляли корисні речі з вторинної сировини. Це не тільки сприяло розвитку творчих здібностей, а й допомагало формувати екологічну свідомість дітей, адже вони на практиці могли побачити, як із «непотрібного» матеріалу можна створити щось корисне, використовуючи його знову. Наприклад, під час одного з таких майстер-класів родини створювали декоративні вироби з пластикових пляшок, використовуючи їх для виготовлення ваз, квітів або іграшок. Це навчало дітей відповідальності за ресурси, що в свою чергу зміцнювало їх екологічну компетентність.

Загалом цей етап програми був спрямований на формування практичних навичок екологічно доцільної поведінки, що виявлялося у систематичному залученні батьків і дітей до спільної діяльності. Це допомогло сформувати у дітей стійкі екологічні звички, а також зміцнити зв'язок між ними та природою. Водночас, така активність сприяла розвитку партнерських відносин між ЗДО і сім'єю, де батьки і педагоги стали спільно працювати для досягнення високих результатів у вихованні екологічно свідомих громадян.

Третій етап: Систематична комунікація і зворотний зв'язок.

Цей етап програми передбачав постійну комунікації між батьками та педагогами, що забезпечувало належний зворотний зв'язок і сприяло безперервному розвитку екологічної свідомості у родинях. Саме на цьому етапі було введено цілу низку інструментів для забезпечення комунікації та взаємодії, що дозволило значно полегшити процес обміну інформацією та ідеями між усіма учасниками освітнього процесу.

Одним із основних інструментів стала інтеграція цифрових технологій. За допомогою мобільних додатків і чат-ботів батьки змогли швидко і зручно отримувати актуальну інформацію про майбутні заходи, реєструватися на них і обмінюватися відгуками. Для цього був створений спеціальний чат-бот, через який батьки могли отримувати нагадування про екологічні акції, заплановані зустрічі або консультації з фахівцями, а також задавати питання чи ділитися своїм досвідом і пропозиціями щодо покращення програми.

Такі інструменти не лише зменшили часові витрати на комунікацію, а й дозволили значно збільшити залученість батьків у процес, адже тепер вони мали доступ до всієї необхідної інформації у будь-який час. Чат-бот також було використано для створення опитувань і збору думок батьків щодо ефективності програми, що стало важливим інструментом для подальшого вдосконалення заходів.

Для підвищення рівня взаємодії та довіри між педагогами та батьками на цьому етапі було впроваджено формат «батьківських годин», які

проводились у форматі відеозустрічей. Це дозволяло не тільки підвищити ефективність комунікації, а й створювало атмосферу відкритості і довіри. Педагоги могли безпосередньо звертатися до батьків, ділитися новинами про успіхи дітей, а також давати практичні рекомендації щодо подальшої екологічної роботи в родині. У відповідь батьки мали можливість задавати питання, ділитися своїм досвідом, отримувати консультації з різних аспектів виховання та екологічного розвитку.

Для забезпечення регулярного зворотного зв'язку й отримання оперативної інформації про потреби родин було використано онлайн-опитування через Google Forms. Ці інструменти дозволяли педагогам отримувати важливу інформацію про ставлення батьків до конкретних аспектів програми, їхні побажання щодо змісту майбутніх заходів та оцінку вже проведених. Наприклад, після кожної еко-акції або заняття з дітьми батьки могли заповнити анкету, де відзначали, що їм сподобалося, а що можна було б покращити. Це дозволяло враховувати думку батьків і вчасно коригувати програму.

Окрім того, регулярний зворотний зв'язок через такі інструменти дозволяв створювати більш індивідуальний підхід до кожної родини. Наприклад, якщо педагогам ставало відомо, що певна родина має труднощі з організацією екологічних активностей вдома, вони могли запропонувати конкретні рекомендації чи навіть персональну допомогу.

Цей етап також став важливим для підвищення рівня взаємної підтримки серед родин. Наприклад, батьки почали активно ділитися успішними прикладами та методами, які вони використовували вдома для розвитку екологічної компетентності своїх дітей. Деякі родини організовували невеликі екологічні акції разом із сусідами чи друзями, а потім публікували їх на платформі, що надихало інших долучатися до подібних ініціатив.

Завдяки цьому багаторівневому підходу в межах програми була створена єдина система комунікації, що дозволила інтегрувати діяльність

педагогів, батьків та дітей в єдиний виховний простір «дитина – сім'я – педагог». Усі учасники освітнього процесу стали активними співпрацівниками у формуванні екологічної компетентності дітей, що сприяло не лише підвищенню екологічної свідомості у дітей, а й розвитку екологічно відповідальної поведінки серед батьків. Системна взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю стала основою для забезпечення цілісного і комплексного підходу до екологічного виховання дошкільників.

Цей підхід, згідно з нашими спостереженнями та результатами реалізації програми, дозволив ефективно поєднати інтереси батьків, педагогів і дітей, що стало важливим кроком на шляху до формування екологічної компетентності у старших дошкільників.

Отже, розроблена програма взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі екологічного виховання є цілісною системою педагогічних дій, що ґрунтується на визначених педагогічних умовах і передбачає поступове залучення батьків до еколого-просвітницької діяльності, формування екологічно доцільної поведінки у дітей через спільні практичні дії та забезпечення ефективної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу. Структура програми дозволяє створити сприятливе середовище для формування екологічної компетентності старших дошкільників та зміцнення партнерства між родиною і закладом освіти, а її впровадження у подальшому може стати основою для досягнення позитивних змін у системі екологічного виховання.

2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи та оцінка її ефективності

У рамках експериментального дослідження розроблена програма партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі екологічного виховання була апробована з дітьми експериментальної групи та їх батьками. Її впровадження здійснювалося поетапно відповідно до

визначених напрямів: інформаційно-просвітницького, практико-орієнтованого та комунікаційного.

У контрольній групі вихованці продовжували навчання за традиційною освітньою програмою закладу дошкільної освіти, без цілеспрямованого впровадження експериментальної програми взаємодії із сім'єю. Робота з батьками здійснювалася у звичних формах, що не передбачали системної екологічної просвіти чи інтеграції родин у процес формування екологічної компетентності дошкільників. Основна увага педагогів була зосереджена на виконанні Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» [4].

На початковому етапі було організовано інформування батьків вихованців експериментальної групи щодо мети, завдань і змісту програми, проведено анкетування з метою з'ясування їхнього рівня обізнаності та ставлення до екологічного виховання. Упродовж основного етапу здійснювалася реалізація програмних заходів: родинних еко-квестів, творчих майстерень, еко-акцій, створення еко-городів, онлайн-комунікацій, які дозволили залучити родини до активної співпраці та формувати в дітей екологічно доцільну поведінку на основі практичного досвіду. Уся діяльність супроводжувалася постійною рефлексією, зворотним зв'язком з батьками, спостереженнями за дітьми, фото- та відеофіксацією подій.

На завершальному етапі педагогічного експерименту була проведена підсумкова діагностика рівня сформованості екологічної компетентності молодших школярів. Цей етап мав особливе значення, оскільки саме він дозволив об'єктивно оцінити ефективність упровадженої експериментальної методики, а також виявити зміни, що відбулися у рівні екологічної поінформованості, ставленні до природи та сформованості відповідних поведінкових навичок у дітей.

Діагностування здійснювалося за допомогою комплексу методик, аналогічних тим, що використовувалися на констатувальному етапі, з метою забезпечення порівнюваності результатів та достовірності висновків. У

процесі контрольного зрізу було повторно застосовано спостереження, анкетування, аналіз дитячих відповідей на проблемні запитання, оцінювання участі у практичних природоохоронних заходах, а також ігрові методи, спрямовані на виявлення рівня засвоєння екологічних знань та вміння їх застосовувати в реальному житті.

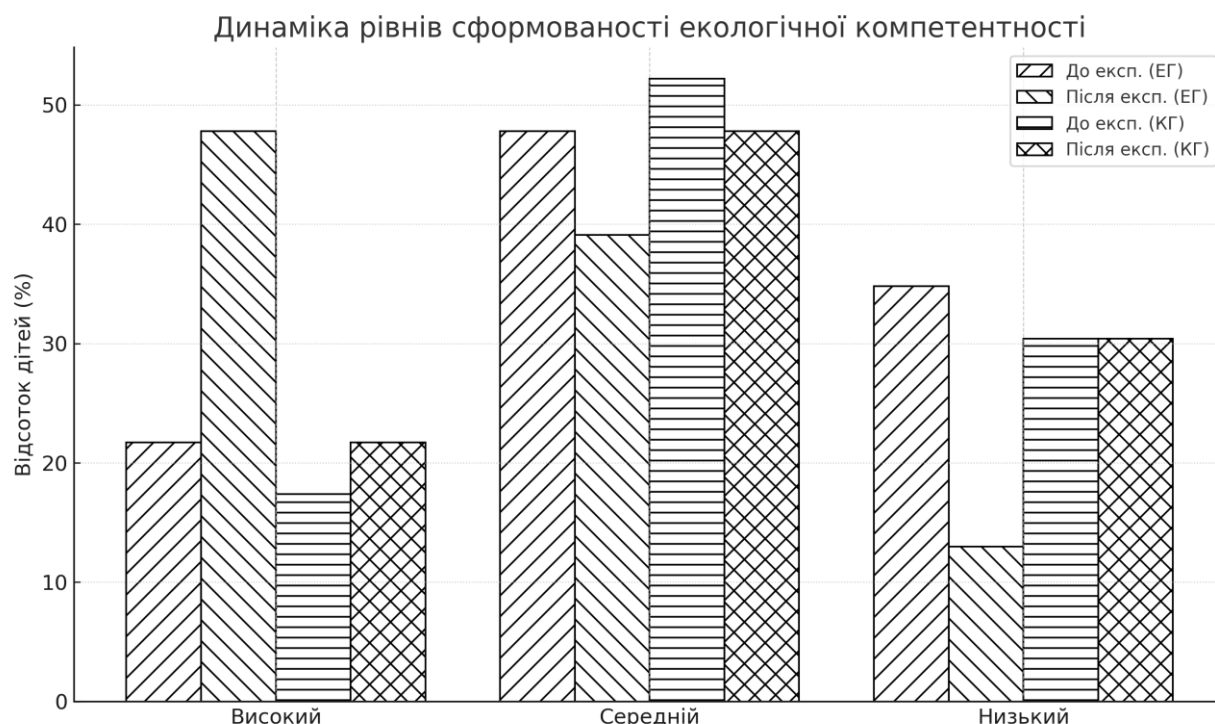
Під час аналізу отриманих результатів увага приділялася як кількісним, так і якісним показникам. Вивчалось, наскільки діти засвоїли елементарні екологічні поняття, чи сформоване у них ціннісне ставлення до природи, чи розвинене почуття відповідальності за її збереження, а також уміння діяти відповідно до екологічних норм і правил.

Порівняння результатів констатувального і контрольного етапів дало змогу зробити обґрунтовані висновки щодо впливу запропонованої системи дослідницько-експериментальної діяльності на рівень екологічної компетентності старших дошкільників. Було виявлено позитивну динаміку в усіх досліджуваних компонентах, що свідчить про доцільність і ефективність застосованих педагогічних підходів. Отримані дані систематизовано і представлено у таблиці 2.2, яка відображає кількісний розподіл дітей старшого дошкільного віку за рівнями сформованості екологічної компетентності на завершальному етапі дослідження.

Таблиця 2.2.

Динаміка рівнів сформованості екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку до та після формувального експерименту

Група	Рівень сформованості	До експерименту	Після експерименту
<i>Експериментальна</i>	Високий	5 (21,7%)	11 (47,8%)
	Середній	11 (47,8%)	9 (39,1%)
	Низький	8 (34,8%)	3 (13,0%)
<i>Контрольна</i>	Високий	4 (17,4%)	5 (21,7%)
	Середній	12 (52,2%)	11 (47,8%)
	Низький	7 (30,4%)	7 (30,4%)

Графік ілюструє зміни рівнів сформованості екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку до і після реалізації експериментальної програми.

У експериментальній групі спостерігається суттєве зростання частки дітей з високим рівнем – з 21,7% до 47,8%, а також зменшення кількості дітей з низьким рівнем з 34,8% до 13%. Частка дітей із середнім рівнем дещо знизилась – з 47,8% до 39,1%, що свідчить про перехід частини дітей до вищого рівня сформованості.

У контрольній групі позитивна динаміка менш виражена: частка дітей з високим рівнем зросла лише з 17,4% до 21,7%, середній рівень зменшився з 52,2% до 47,8%, а низький залишився майже без змін – 30,4%. Це підтверджує ефективність запропонованої експериментальної програми та її позитивний вплив на формування екологічної компетентності дітей.

Отже, результати контрольного етапу експериментального дослідження свідчить про те, що запропонована експериментальна програма справді має

позитивний вплив на формування екологічної компетентності у дітей. Значне покращення результатів у експериментальній групі, порівняно з контрольним класом, підтверджує її ефективність у порівнянні з традиційними методами.

З метою оцінки ефективності програми також було проведено опитування батьків дітей експериментальної групи. Важливим аспектом цього дослідження стало вивчення вражень батьків щодо змін у поведінці та ставленні дітей до природи після впровадження програми екологічного виховання.

Загалом, більшість батьків висловила позитивні відгуки про програму. Вони відзначали, що діти стали більш зацікавленими в питаннях охорони навколишнього середовища, проявляли бажання брати участь у екоакціях і практичних завданнях, спрямованих на збереження природи. Діти почали проявляти ініціативу в організації екологічних заходів удома, наприклад, брати участь у сортуванні відходів, збереженні водних ресурсів і висаджуванні рослин.

Особливу увагу батьки звертали на те, що діти почали активно обговорювати екологічні проблеми, задавати питання щодо впливу людської діяльності на природу і відчувати себе частиною природного середовища. Багато батьків зазначили, що зросла їхня обізнаність в екологічних питаннях, і вони почали більше приділяти уваги екологічному вихованню вдома. Це свідчить про важливість не тільки впровадження екологічної програми в дошкільних закладах, а й залучення батьків до цього процесу.

Однак деякі батьки висловлювали побажання щодо більш глибокої інтеграції практичних екологічних завдань у повсякденне життя. Вони вважали, що для досягнення стійких змін у поведінці дітей необхідно створювати більше можливостей для їх участі в реальних природоохоронних акціях, таких як прибирання території, висаджування дерев або створення еко-садів.

Загалом, думки батьків підтверджують позитивний вплив програми на екологічну свідомість дітей, а також вказують на необхідність подальшої

активної співпраці між дошкільними навчальними закладами та родинами для забезпечення сталого розвитку екологічної компетентності у дітей. Рекомендації батьків щодо розширення практичних екоакцій та інтенсивнішого залучення родин до екологічного виховання є важливими для вдосконалення програми в майбутньому.

Вихователі експериментальної групи також позитивно оцінили експериментальну програму, підкреслюючи, що вона мала значний вплив на підвищення рівня екологічної компетентності дітей. Вони відзначали, що завдяки системному підходу та інтерактивним методам навчання, діти стали більш обізнаними про навколишнє середовище, навчилися розпізнавати різні екологічні проблеми та активно залучатися до їх вирішення.

Особливо важливим для вихователів було те, що програма сприяла розвитку у дітей екологічно орієнтованих цінностей та емоційного ставлення до природи. Вони відзначали збільшення інтересу дітей до природознавства, розширення їхнього кругозору і активне використання отриманих знань під час практичних заходів, таких як садівництво, догляд за рослинами та тваринами, а також участь у екологічних акціях.

Багато вихователів також підкреслювали важливість практичних завдань, які були включені в програму. Вони вказували на те, що завдяки таким завданням діти не лише засвоюють теоретичні знання, а й розвивають свої навички практичного застосування екологічних принципів у повсякденному житті. Вихователі відзначали, що діти стали більш відповідальними у ставленні до природи, наприклад, почали активно сортувати сміття, виявляти ініціативу щодо збереження водних та енергетичних ресурсів.

Також важливим аспектом було те, що вихователі відчули позитивні зміни у співпраці з батьками дітей. Вони зазначали, що завдяки проведеним спільним заходам і обговоренням, батьки активно долучались до екологічного виховання своїх дітей вдома. Вихователі підкреслювали, що програма дозволила створити єдиний підхід до екологічного виховання, що

включав як навчальні заклади, так і родини.

В цілому, думки вихователів підтверджують високу ефективність реалізації програми партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї в екологічному вихованні дошкільників та її позитивний вплив на розвиток екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Вихователі відзначають, що програма не лише сприяла формуванню знань і навичок у дітей, але й допомогла виховати у них відповідальне ставлення до природи та навколишнього середовища.

Висновки до другого розділу

У результаті проведеного дослідження були визначені основні аспекти, що стосуються формування екологічної компетентності у старших дошкільників, а також ефективність взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у процесі екологічного виховання.

На констатувальному етапі дослідження було здійснено визначення рівня сформованості екологічної компетентності у старших дошкільників. Результати показали, що більшість дітей мають середній рівень екологічної компетентності, що свідчить про необхідність подальшого вдосконалення підходів до екологічного виховання в дошкільних закладах. Зокрема, були виявлені окремі групи дітей з низьким рівнем компетентності, що підкреслює потребу в більш активному залученні різноманітних методів і форм роботи для розвитку їх екологічних знань і навичок.

На основі аналізу отриманих результатів було розроблено і реалізовано програму партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї з метою формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Програма включала як навчальні, так і практичні заходи, що активізували участь батьків у вихованні дітей, сприяючи формуванню відповідального ставлення до природи в родинному колі. Позитивним результатом стало те, що батьки активно долучалися до проведення спільних екологічних заходів, що посилює ефект навчання і сприяло зміцненню

партнерської взаємодії.

Експериментальна робота показала високий рівень ефективності запропонованої програми. Динаміка змін рівнів сформованості екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку до і після експерименту продемонструвала значне зростання частки дітей з високим рівнем екологічної компетентності, а також зменшення частки дітей з низьким рівнем. Це свідчить про успішність реалізації програми та її вплив на розвиток екологічної компетентності дітей. Згідно з результатами, експеримент підтвердив необхідність інтеграції екологічного виховання в освітній процес дошкільних закладів через активну взаємодію з родинами та застосування інноваційних методик.

Отже, реалізація програми екологічного виховання в старших дошкільних групах виявилась ефективною, сприяючи значному покращенню рівня екологічної компетентності у дітей, що підтверджується як результатами дослідження, так і позитивними відгуками вихователів та батьків. Цей досвід є важливим кроком до подальшого вдосконалення методів екологічного виховання та створення стійких партнерських зв'язків між дошкільними установами та родинами в контексті екологічної освіти.

ВИСНОВКИ

У ході магістерського дослідження теоретично обґрунтовано і експериментально перевірено ефективність партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні екологічної компетентності старших дошкільників.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що партнерська взаємодія між закладом дошкільної освіти та сім'єю є важливою умовою для успішного розвитку екологічної компетентності у дітей. Педагоги і батьки повинні бути рівноправними партнерами в процесі виховання, де кожен має свою роль та вплив на формування екологічних цінностей і знань у дитини. Це забезпечує не лише успішну соціалізацію, але й активну участь дітей у вирішенні екологічних проблем у їхньому середовищі.

У процесі дослідження розкрито сутність поняття «екологічна компетентність», під яким розуміємо інтегровану здатність дітей старшого дошкільного віку до розуміння, оцінки та взаємодії з навколишнім середовищем, з урахуванням екологічних принципів і цінностей. У результаті дослідження були визначені її ключові складові: знання про природу, навички екологічної поведінки, здатність до критичного мислення щодо екологічних проблем, а також прагнення до активної участі в охороні навколишнього середовища.

Встановлено, що процес формування екологічної компетентності вимагає впровадження комплексного підходу, який передбачає застосування різноманітних педагогічних методів і прийомів, зокрема через організацію ефективної взаємодії між педагогами та батьками, що забезпечує цілісність і сталість процесу екологічного виховання дітей.

Доведено, що сім'я має великий вплив на формування екологічних цінностей у дітей. Окреслено, що активна роль батьків у екологічному вихованні дитини в контексті партнерства з педагогами закладу дошкільної освіти є важливим фактором для досягнення високого рівня екологічної компетентності. Виявлені ефективні форми партнерства, такі як спільні

екологічні заходи, консультації для батьків, активна участь у екологічних проектах.

У ході дослідження було визначено та обґрунтовано педагогічні умови, які сприяють ефективному формуванню екологічної компетентності старших дошкільників. Визначено, що найбільший вплив на цей процес має налагодження цілеспрямованого партнерства між закладом дошкільної освіти та сім'єю, що реалізується через узгодженість виховних впливів педагогів і батьків. Окрему увагу приділено залученню батьків до спільної еколого-просвітницької діяльності та створенню сприятливих психолого-педагогічних умов, які забезпечують активну взаємодію між вихователями та родиною, що є важливим чинником у формуванні екологічно доцільної поведінки дітей.

З огляду на викладене, нами була розроблена програма, яка реалізує модель партнерської взаємодії між закладом дошкільної освіти та сім'єю, спрямовану на формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Ця модель ґрунтується на принципах співпраці, відкритої комунікації та активної участі батьків у освітньому процесі, що дозволяє забезпечити цілісне та системне формування екологічної компетентності у дітей. Програма включає три основні етапи. Перший етап передбачав інформаційно-просвітницьку роботу з батьками, спрямовану на підвищення їх обізнаності щодо значущості екологічного виховання в умовах сучасних викликів. Для цього були застосовані як традиційні, так і цифрові формати комунікації, включаючи вебінар, інтерактивні онлайн-зустрічі, а також створення каталогу пізнавальних відео та інтерактивних ігор. Другий етап був орієнтований на організацію спільної проектної та практико-орієнтованої діяльності, що сприяло не лише засвоєнню екологічних знань, а й розвитку практичних навичок екологічно доцільної поведінки. До таких форм належать родинний еко-квест, акція «Сортуй – рятуй!», конкурси аплікацій з природного матеріалу та створення відеоісторій про родинні екологічні звички. Особливо популярними стали еко-города, організовані як на

території ЗДО, так і в домашніх умовах, а також еко-майстерні, під час яких родини виготовляли корисні речі з вторинної сировини. Третій етап передбачав налагодження систематичної двосторонньої комунікації між родинами та ЗДО. Для цього були використані цифрові інструменти, зокрема мобільні додатки та чат-боти, які забезпечили оперативне інформування та зворотний зв'язок. Також було організовано анкетування через Google Forms, що сприяло злагодженій співпраці всіх учасників освітнього процесу.

Результати експерименту підтвердили ефективність розробленої програми. Після її впровадження значно покращився рівень сформованості екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Спостерігалось зростання кількості дітей з високим рівнем екологічної компетентності та зменшення кількості дітей з низьким рівнем. Це свідчить про успішне застосування педагогічних умов партнерства і позитивний вплив на розвиток екологічних знань, навичок та поведінки дітей.

Отже, дослідження підтвердило, що партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї є важливим фактором у формуванні екологічної компетентності старших дошкільників. Поглиблене залучення батьків, створення умов для активної участі в екологічному вихованні дітей значно підвищує ефективність освітнього процесу та сприяє розвитку екологічної свідомості дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алеко О., Дьома С. Співпраця закладу дошкільної освіти та родини – необхідність і вимога сьогодення. Людинознавчі студії : зб. наук. праць ДДПУ ім. І. Франка / М-во освіти і науки України, ДДПУ ім. І.Франка; [ред. кол.: М.М.Чепіль(гол. ред.), О.М.Кобрій, О.Є.Карпенко та ін.]. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2021. Вип. 12/44 : Педагогіка. С. 11–17.
2. Афтаназів В. Напрями і зміст співпраці вихователя з батьками дошкільників. *Освітній простір України*. 2014. Вип. 4. С. 115–120.
3. Бабюк Й. Формування екологічної культури дошкільників на основі взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: збірник за підсумками звітної наукової конференції викладачів, докторантів і аспірантів. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 21. 368 с. С.130–131.
4. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук.ред. та упоряд. О.Л. Кононко. 2-ге вид., випр. К.: Світич, 2008. 430 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: <https://surli.cc/tnspco>
6. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115 с.
7. Беленька Г. Експериментально-дослідницька діяльність у пригоді: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2–7.
8. Біланич М. М., Бокотей О. М. До питання про екологічне виховання в системі дошкільної освіти та в сімейному колі. *Педагогічний пошук*, 2013. № 4. С. 6–8.
9. Богуш А. М., Гавриш Н. А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Київ: Видавничий дім

«Слово». 2008. 408 с.

10. Бойко Т., Гаврилюк О. Формування екологічної компетентності в закладах середньої освіти в контексті інтеграції у європейське навчальне середовище. *Таврійський науковий вісник*. 2023. № 1. С. 9–16.

11. Бутенко В. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку засобами наочного моделювання. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2023. № 8–9. С. 3–14.

12. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О. А. Рудік, І. В. Молодушкіна. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 222 с.

13. Волинець Ю. О. Формування готовності майбутніх дошкільних педагогів до екологічного виховання дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 237–240.

14. Волинець Ю. О., Стаднік Н. В. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку на основі взаємодії фахівців закладів дошкільної освіти з батьками. *Народна освіта*. 2020. №3. С. 53–61.

15. Волкова В. А., Алексюк І. Ю. Результати експериментального дослідження екологічного виховання дошкільників у процесі дослідницької діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2017. № 53. С. 102–108.

16. Гладун Т. А. Особливості формування екологічної культури дошкільників на екологічній стежині. *Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних*. 2021. С 98–102.

17. Горбенко Н. А. Взаємодія закладів дошкільної освіти з батьками – співпраця заради майбутнього. *Інноваційний розвиток освіти в Україні й зарубіжжі в умовах євроінтеграційних та глобалізаційних процесів*. 2019. С. 129–148.

18. Гришко О.І. Співпраця вихователя і батьків у процесі адаптації дитини раннього віку до закладу дошкільної освіти. Питання супроводу розвитку дітей раннього віку як освітній компонент підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта : матеріали Всеукр.

наук.-пед. підвищ. кваліфікації, 4 груд. – 14 січ. 2024 р. Львів –Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 17–21.

19. Дитина» Освітня програма для дітей від 2 до 7 років. / Беленька Г.В., Богініч О.Л., Вертугіна В.М. та ін. ; Принт-медіа, Київський університет ім. Б. Грінченка. 2020. URL: <https://nashasimejka.com.ua/ua/p1430219682-ditina-osvitnya-programa.html>.

20. Дмитренко А. Ділянка закладу дошкільної освіти як засіб формування екологічної культури в дітей дошкільного віку. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2024 № 3. С. 227–235.

21. Загородня Л. П. Дитина в природному довкіллі. Впроваджуємо оновлений БКДО. *Дошкільне виховання*. 2021. № 6. С. 3–10.

22. Іскрижинська А. М., Сорочинська О. А. Формування природничо-екологічної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами ігрових технологій. Інноваційні процеси в дошкільній освіті: теорія, практика, перспективи: зб. наукових праць. 2022. С. 128–132.

23. Кампов С. Співпраця сім'ї та дошкільного закладу у вихованні дітей. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, 2016. № 2. С. 93–96.

24. Ковалевська Н. Співпраця ЗДО і сім'ї у процесі формування уявлень про професії у дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки*, 2021. № 78. С. 27–31.

25. Козачок Є. Співпраця закладу дошкільної освіти з сім'ями вихованців у процесі народознавчої роботи. *Методологія сучасних наукових досліджень* : зб. наук. пр. за результатами XVIII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 300-річчю Г. С. Сковороди, Харків, 12–13 трав. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди [та ін. ; редкол.: Ю. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2022. С. 157–159.

26. Коломієць А. Особливості організації експериментування як виду діяльності дітей дошкільного віку: європейський досвід. *Порівняльна*

професійна педагогіка. 2022. № 12(2). С. 7–14

27. Крамаренко В., Ковшар О. В. Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї у формуванні логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. In *The 3rd International scientific and practical conference—Modern research in world science* (June 12-14, 2022) SPC—Sci-conf. com. ua, Lviv, Ukraine. 2022. 1867 p. (p. 908).

28. Кушнір В. Партнерство сім'ї і закладу дошкільної освіти: теоретичний аспект. Збірник тез за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні інноваційні технології у дошкільній освіті» (14-15 травня 2020 року) / [За заг. ред. В.М. Кушнір]. Умань : ВПЦ «Візаві». 2020. 85 с. С. 46–49.

29. Лисенко Н. В. Практична екологія для дітей. навч.метод. посіб. Івано-Франківськ: Фірма «Сіверсія» ЛТД, 2009. 156 с

30. Лозинська С., Калагурка Н. Співпраця закладу дошкільної освіти і сім'ї у вихованні дітей дошкільного віку на сучасному етапі. *Молодь і ринок*. 2022. № 3/201. С. 92–96.

31. Максимова О. О. Формування екологічної компетенції дитини дошкільного віку. Педагогічні науки: збірник наукових праць. Херсонський державний університет. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2016. Вип. LXXIV. Том 2. С. 46–50.

32. Маланчук О. Формування екологічної культури в дітей старшого дошкільного віку. Теорія, методика і практика навчання. 2023. № 4 (99). С. 38–50.

33. Мандруємо екологічною стежиною і дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі / авт.-упоряд.: С. Ю. Павлюк, Л. С. Русан, Г. І. Колосінська. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 168 с.

34. Маршицька В. В. Сутнісні характеристики екологічної компетентності учнів початкової школи. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. праць. Київ, 2015. С. 20–24.

35. Некипіла Н. Взаємодія закладу дошкільної освіти та сім'ї як фактор успішного формування екологічної компетентності старших дошкільників. *Освіта для XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (12–13 листопада 2020 року, м. Суми)*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 447 с.

36. Нікітська Ю. М. Гармонійний розвиток дітей як результат співпраці ЗДО та сім'ї на педагогічних засадах О. А. Захаренка. *Олександр Захаренко: діалог із сучасністю (збірник тез за результатами Всеукраїнського марафону педагогічних ідей до 85-річчя з дня народження Народного учителя)*, 2022. С. 73–76.

37. Панченко О. О. Педагогічні умови формування природничо-дослідницьких умінь у дітей старшого дошкільного віку. Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції. Київ : Міленіум, 2020. С. 194–196.

38. Пасічник С. О., Жирова О. О. Теоретико-методичні аспекти проблеми організації пошуково-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку. Інноваційні практики наукової освіти : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11–16 грудня 2024 року). Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України. 2024. С. 686–695.

39. Пахомова Н. М. Пошуково-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку. URL: <https://urok-ua.com/poshukovo-doslidnytska-diyalnist-ditejdoshkilnoho-viku/>

40. Піканова О. С. Особливості взаємодії сучасного закладу дошкільної освіти і батьків у процесі навчання і виховання дошкільників. Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі: актуальні проблеми, досвід, інновації [Електронне видання] : матеріали доп. учасників VIII наук.-практ. конф., Харків, 21 квіт. 2023 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [за заг. ред. Т. Танько]. Харків, 2023. С. 68–69.

41. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника. Київ: Світич, 2016. 144 с
42. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб для студ. вищих навч. закл. К.: «Академвидав», 2004. 456 с.
43. Присяжнюк Л. Формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку через чуттєво-емоційне пізнання довкілля. *Дошкільне виховання*. 2023. № 6–7. С. 3–5.
44. Савчук О. В. Цільова прогулянка в екологічному вихованні дітей дошкільного віку. URL: <https://surl.li/isreag>
45. Семашкіна Г. М. Реалізація завдань екологічного виховання в ЗДО. Базова програма «Я у світі». Харків: «Основа», 2011. С. 122–136.
46. Танько Т. П., Танько А. В., Холтобіна О. У. Співпраця закладу дошкільної освіти з родиною дитини дошкільного віку. In *The 4th International scientific and practical conference “Development of higher education: trends and prospects” (January 28–31, 2025) Rotterdam, Netherlands. International Science Group*. 2025. 250 p. (p. 194).
47. Трофаїла Н. Д. Співпраця закладу дошкільної освіти та сім'ї у вихованні дітей. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. Одеса, 2019. Вип. 12. Т. 2. С. 114–117.
48. Чернявська М. В. Теоретичні засади партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків. Соціокультурні та психолого-педагогічні аспекти організації освітньо-розвиткового простору в сучасному закладі освіти: матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., Харків, 23 травня 2023 р. Харків, 2023. С. 449–451.
49. Чорна Г. В., Скірко Г. З. Формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку в різних видах діяльності в природі. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 31. Т. 2. С. 163–169.
50. Шадюк О. Співпраця вихователів ЗДО та батьків, що виховують дітей з особливими освітніми потребами. *Інноватика у вихованні*. 2022. № 16. С. 233–239.

51. Шиян О. О. Екологічний розвиток дошкільника: інформативні матеріали. 2019. URL: <https://vseosvita.ua/library/ekologicnij-rozvitok-doskilnikainformativni-materiali-122143.html>

52. Ющенко Л. Сучасні форми взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї у векторі професійного зростання вихователя. *Preschool Education: Global Trends*, 2022. № 2, С. 209–226.

53. Ярославцева М. І., Колосова С. В., Сирова Ю. В. Формування екологічної компетентності в дошкільників у процесі екологічних проєктів. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 32. Том 2. С.144–147.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для батьків

Мета: з'ясувати рівень обізнаності, мотивації та готовності до співпраці із закладом дошкільної освіти щодо формування екологічної компетентності у дітей.

1. Як Ви розумієте термін «екологічне виховання»?

(відкрите запитання)

2. Чи вважаєте Ви важливим формування екологічної компетентності у дітей дошкільного віку?

- ✓ так
- ✓ швидше так
- ✓ швидше ні
- ✓ ні

(можна запропонувати коротко пояснити свою відповідь)

3. Які екологічні навички та знання, на Вашу думку, мають бути сформовані у дошкільника?

- ✓ бережливе ставлення до природи
- ✓ догляд за рослинами й тваринами
- ✓ розуміння змін у природі
- ✓ усвідомлення залежності людини від природи
- ✓ інше (вказіть) _____

4. Чи обговорюєте Ви з дитиною питання, пов'язані з природою та її охороною?

- ✓ так, часто
- ✓ іноді
- ✓ рідко
- ✓ ніколи

5. Чи залучаєте Ви дитину до екологічно спрямованої діяльності в побуті (догляд за рослинами, сортування сміття, економія ресурсів тощо)?

- ✓ так, регулярно
- ✓ іноді
- ✓ ні

6. Які форми взаємодії з педагогами щодо екологічного виховання Ви вважаєте найбільш ефективними?

- ✓ спільні заходи (свята, акції, майстер-класи)
- ✓ інформаційні стенди, поради, буклети

- ✓ онлайн-спілкування з вихователем
- ✓ бесіди, консультації
- ✓ родинні екологічні проекти
- ✓ інше (вказіть) _____

7. Чи готові Ви брати участь у спільних екологічних заходах закладу дошкільної освіти?

- ✓ так, охоче
- ✓ якщо дозволить час
- ✓ скоріше ні
- ✓ ні

8. Що, на Вашу думку, може завадити Вашій активній участі у партнерській взаємодії із ЗДО щодо екологічного виховання дитини?

- ✓ відсутність часу
- ✓ низький рівень власної екологічної обізнаності
- ✓ недостатня мотивація
- ✓ недостатньо зрозуміло, як саме можна долучитися
- ✓ інше (вказіть) _____

9. Чи отримуєте Ви достатньо інформації про екологічне виховання дитини від педагогів?

- ✓ так
- ✓ частково
- ✓ ні

10. Які теми екологічного змісту Ви хотіли б обговорити з педагогами або дізнатися більше?

(відкрите запитання)

Анкета для педагогів

Мета: з'ясувати рівень усвідомлення педагогами значущості екологічного виховання, їхню готовність до партнерської взаємодії з родинами та виявити труднощі у цій сфері.

1. Як Ви оцінюєте значущість екологічного виховання в дошкільному віці?

- ✓ надзвичайно важлива складова освіти
- ✓ важлива, але не пріоритетна
- ✓ має бути присутня, але епізодично
- ✓ не вважаю її актуальною

2. Як Ви розумієте поняття «екологічна компетентність дошкільника»? (відкрите запитання)

3. Які компоненти, на Вашу думку, входять до структури екологічної компетентності дитини?

- ✓ знання про природу та екологію
- ✓ емоційно-ціннісне ставлення до природи
- ✓ вміння діяти екологічно доцільно
- ✓ соціальна відповідальність
- ✓ інше (вказіть) _____

4. Чи маєте Ви досвід організації роботи з батьками з метою формування екологічної свідомості у дітей?

- ✓ так, маю постійний досвід
- ✓ має місце епізодична співпраця
- ✓ намагаюся, але є труднощі
- ✓ ні, досвіду немає

5. Які форми взаємодії з родинами Ви використовуєте у сфері екологічного виховання?

- ✓ спільні екологічні заходи
- ✓ родинні проєкти
- ✓ консультації, індивідуальні бесіди
- ✓ інформаційні матеріали (пам'ятки, стенди)
- ✓ інше (вказіть) _____

6. Наскільки, на Вашу думку, батьки зацікавлені у формуванні екологічної компетентності у своїх дітей?

- ✓ дуже зацікавлені
- ✓ частково проявляють інтерес

- ✓ пасивні
- ✓ байдужі до цієї теми

7. Чи готові Ви до реалізації партнерської моделі взаємодії з родинами у сфері екологічного виховання?

- ✓ так, я підтримую таку модель і активно її впроваджую
- ✓ теоретично підтримую, але є труднощі з реалізацією
- ✓ не зовсім розумію, як це має виглядати
- ✓ ні, вважаю, що це не обов'язково

8. Які труднощі Ви найчастіше відчуваєте у роботі з батьками щодо екологічного виховання?

- ✓ низький рівень зацікавленості батьків
- ✓ відсутність спільного бачення цілей
- ✓ брак часу у батьків для участі
- ✓ власна невпевненість або нестача методичних знань
- ✓ інше (вказіть) _____

9. Що, на Вашу думку, могло б сприяти покращенню співпраці з родинами у напрямі екологічного виховання дітей?

(відкрите запитання)

**Рекомендації для батьків щодо екологічного виховання дітей
дошкільного віку**

1. Показуйте дітям приклад екологічно свідомої поведінки. Діти дошкільного віку етапі активно наслідують дорослих, тому важливо самотійно демонструвати екологічно відповідальну поведінку: сортування сміття, економне використання води та енергії, утримання від забруднення навколишнього середовища.

2. Залучайте дітей до занять в природному докільлі. Проводьте час на природі, гуляйте в парках, лісах, біля водойм. Під час прогулянок розповідайте дітям про різні рослини, тварин та важливість їх збереження. Це допоможе дитині зрозуміти, як важливо піклуватися про навколишнє середовище.

3. Використовуйте природні матеріали для творчості. Заохочуйте дитину створювати творчі роботи з природних матеріалів, таких як камінці, листя, гілки, шишки. Це сприяє розвитку фантазії і творчого мислення, а також дозволяє дати нове життя природним ресурсам.

4. Навчайте правильно сортувати сміття. Оскільки екологічна свідомість починається з найменших речей, можна разом із дитиною сортувати сміття вдома. Покажіть, як правильно відокремлювати органічні відходи від неорганічних і як утилізувати їх.

5. Організуйте спільні еко-проекти. Створюйте разом із дитиною проекти, спрямовані на охорону природи. Це можуть бути екологічні акції, такі як посадка дерев або очищення території від сміття.

6. Читання екологічних книжок. Читайте з дитиною книги та казки, які сприяють розвитку екологічної свідомості, формують любов до природи та розуміння важливості її збереження.

7. Пояснюйте важливість збереження води та енергії. Розповідайте дітям про необхідність економії води та електрики. Вони можуть навчитися

вимикати світло, коли виходять з кімнати, або користуватися водою без зайвих витрат.

8. Виховуйте бережливе ставлення до ресурсів. Поясніть дитині важливість використання ресурсів раціонально та економно. Наприклад, можна навчити її не марнувати папір, правильно використовувати канцелярські товари та не викидати речі без потреби.

9. Створюйте природний куточок вдома. Організуйте вдома маленький садок або міні-огорід. Діти зможуть вирощувати рослини, доглядати за ними, що допоможе їм зрозуміти важливість турботи про природу.

10. Говоріть про зміну клімату та захист природи. Пояснюйте дитині на доступному рівні, що таке зміна клімату, забруднення навколишнього середовища та як це впливає на природу. Дитина повинна розуміти, що її дії можуть мати вплив на навколишній світ.